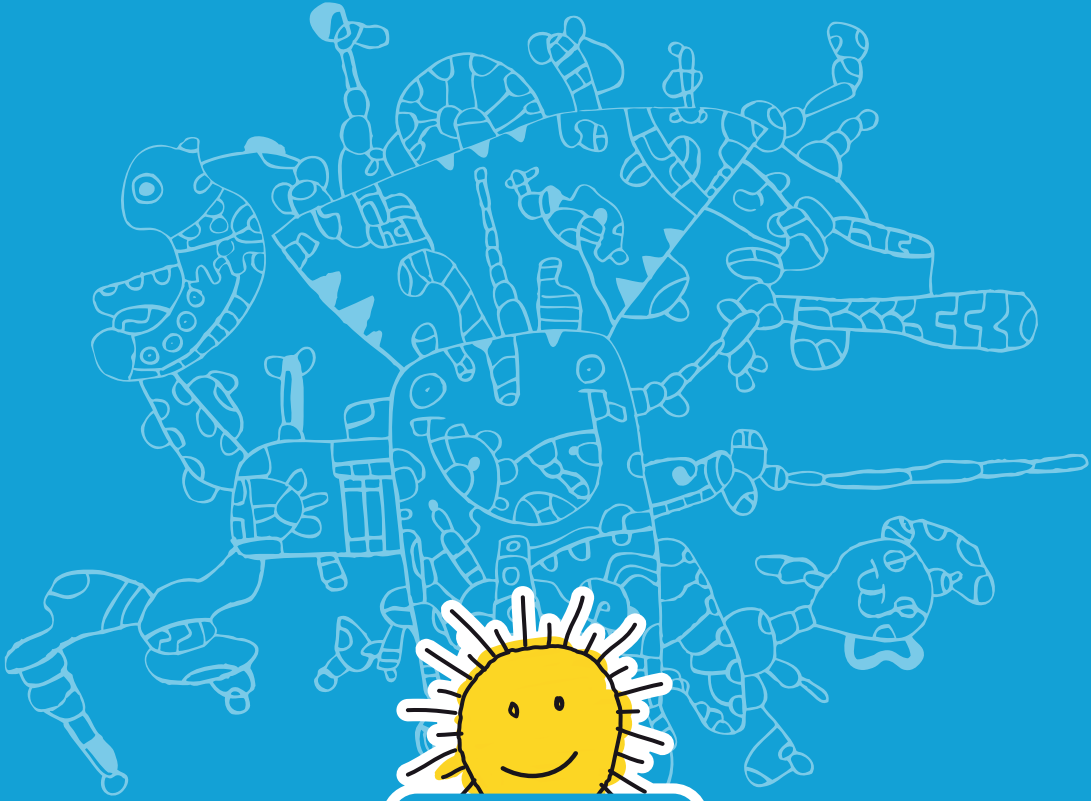

TOHUM OTİZM VAKFI

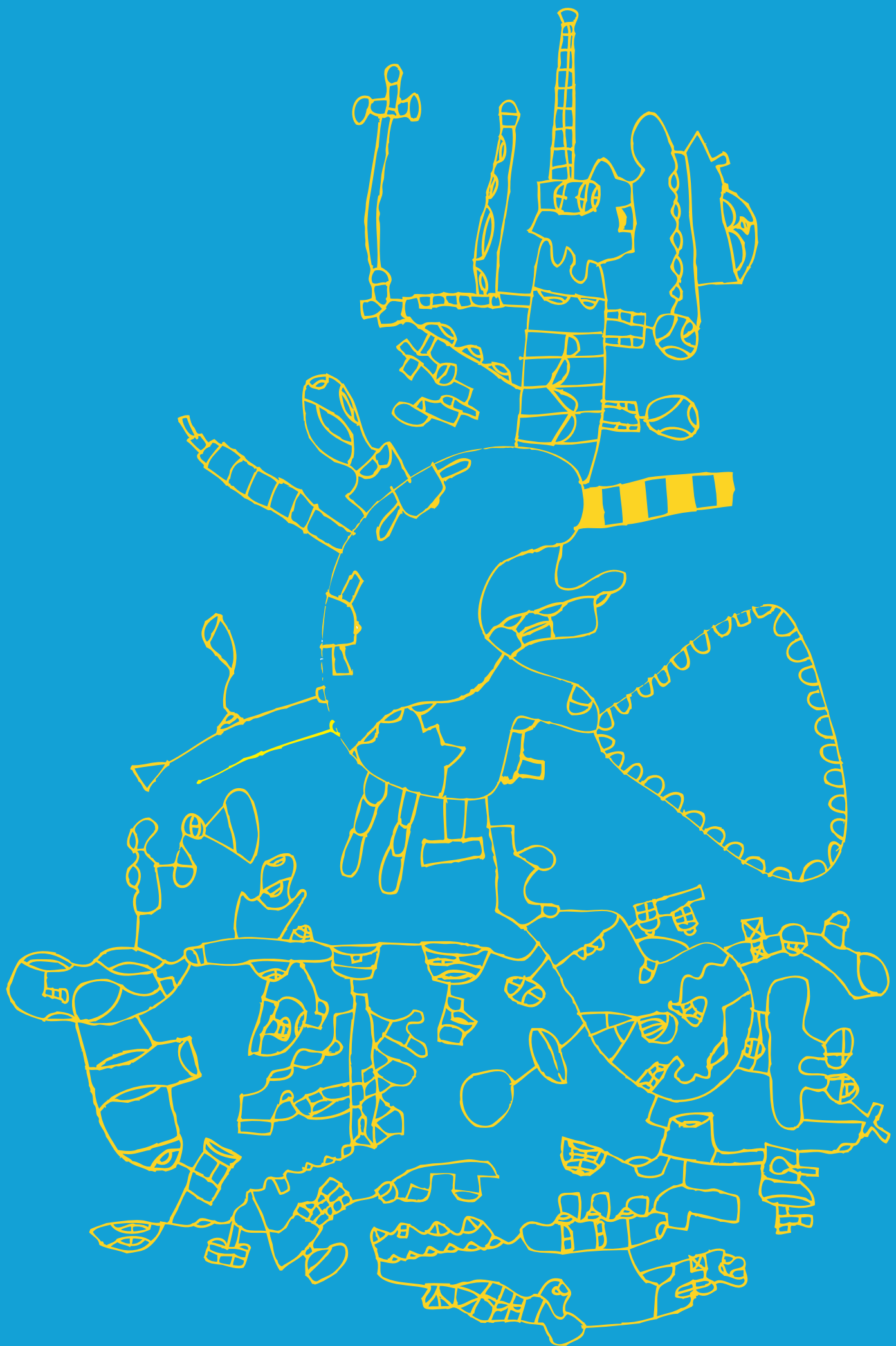
SOSYAL ETKİ DEĞERLENDİRME RAPORU

2003 - 2019

Raporu Hazırlayan

Yaşama Dair Vakıf

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....	3
ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	5
II.TÜRKİYE'DE OTİZM YOLCULUĞU.....	7
III.GENEL AMAÇ, İLKELER VE HEDEFLENEN SONUÇLAR.....	18
IV. SOSYAL ETKİ.....	19
A.Farkındalık Oluşturma.....	20
Otizm Hakkında Bilinçli Kamuoyunun Oluşması.....	21
Ayrımcılığın Önlenmesi ve Hak Temelli Yaklaşım Yönelik	
Farkındalığın Yaygınlaşması.....	26
Tanılama Süreçlerine Dair Bilgi ve Farkındalığın Yaygınlaşması.....	30
Gelişim Alanları.....	32
B.Model Geliştirme / Uygulama / Yaygınlaştırma.....	33
Otizmlili Çocuklardaki Etkiler.....	33
Ailelerdeki Etkiler.....	39
Özel Eğitim Öğretmenlerindeki Etkiler.....	42
Paydaşlardaki Etkiler.....	44
Yaygınlaştırma Çalışmalarının Etkileri.....	45
Gelişim Alanları.....	48
C.Savunu ve Politika Geliştirme.....	50
Gelişim Alanları.....	53
V.PAYDAŞLARDA ALGI VE YAKLAŞIMLAR.....	55
VI.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	59

Bu çalışma, Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların erken tanısının konulmasına ve özel eğitim ile topluma kazandırılmasına öncülük etmek ve bunun yurt çapında yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmak amacıyla 2003 yılında kurulan Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı'nın geçmişten bugüne yürüttüğü çalışmaların sosyal etkisini ortaya koymak üzere yürütüldü.

Kamu kurumlarının otizmlili bireylerin haklarını garanti altına alacak, eğitim başta olmak üzere tüm ihtiyaçlarını karşılayacak, bağımsız bir yaşam sürmelerini sağlayacak ve toplumsal alanda damgalanma ve ayrımcılıklardan koruyacak destek mekanizmalarını hayata geçirmek konusunda yetersiz kalması hem otizmlili bireyler ve aileleri hem de otizm alanında çalışan 100'ün üzerindeki sivil toplum örgütünün üzerine büyük yükler bindirmekte... Otizmin görülme sıklığının giderek artmasına karşın, halen sosyal devlet imkanları tarafından güçlü bir biçimde kapsanmamış olması, otizm alanında önemli boşluklar doğuruyor. Otizme yönelik elimizdeki tek etkili araç olan erken tanı ve erken eğitimin yaygınlaşamamış olması, istatistiki verilere ulaşamama problemi, nitelikli eğitim ve diğer imkanlara erişimin zorluğu ve yüksek maliyetleri, otizm alanında uzman kadroların yetiştirilememesi, toplumsal cinsiyet normları nedeniyle kadınların yüklerinin iki katına çıkması bunlardan yalnızca birkaçı. Kamu kurumlarının ve büyük ölçüde de sivil toplumun çalışmalarıyla 90'lardan bu yana önemli yollar kat edilse de bu çalışmanın yürütüldüğü dönemde gerçekleşen, bir ilköğretim okulunda velilerin okulda eğitim gören otizmlili öğrencilerin sınıflarının kapatılmasının talep etmeleri ve okulun çıkış saatinde bir araya gelerek otizmlili öğrencileri yuhalaması gibi olaylar, aslında önümüzde çok uzun bir yolun olduğunu gözler önüne seriyor. Dolayısıyla sivil toplumun bu alandaki işlevlerine duyulan ihtiyaç halen çok güçlü. Sivil toplum kuruluşlarının yürüttükleri çalışmaların hangi araçları kullanarak, hangi etkilere ulaştı-

ğının tespit edilmesi ise daha etkin çalışmaların yürütülmesi açısından önem taşıyor.

Sosyal etki, tanımlanan bir soruna yönelik olarak hayata geçirilen müdahaleler sonucunda toplumun iyi olma hali üzerinde gerçekleşen pozitif yönlü değişimlere işaret ediyor. Sosyal etkinin önemli bir boyutu, tek bir müdahalenin soyutlanmasına imkân vermeyecek kadar karmaşık bir süreçte gerçekleşiyor olması. Bu durum tek bir kurumun veya bir müdahalenin etkisini ölçmeyi hayli zorlaştırıyor. Öte yandan bu zorluk, sosyal etki ölçümlemelerinin yapılması işini anlamsız kılmıyor.

Bir müdahalenin tasarlanmasında kendimize neyi - niye yaptığımızı sormak, etkinliklerimizi elde etmeyi hedeflediğimiz sonuçlar ve etkilerden yola çıkarak tasarlamak, ardından bu sonuçları ve etkileri ne ölçüde gerçekleştirebildiğimizi ölçmek ve elde ettiğimiz etkileri ortaya koyarak müdahalemizin savunuculuğunu yapmak, ele aldığımız meselenin çözümünde çok daha etkin bir rol oynamamızı sağlıyor. Bu çalışma da Tohum Otizm Vakfı'nın otizm alanındaki sosyal etkisini, toplumsal alandaki diğer aktörlerin ve yapıların etkilerini göz ardı etmeksizin değerlendirmeyi hedefliyor.

ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu çalışma kapsamında öncelikle Tohum Otizm Vakfı tarafından sunulan, geçmiş çalışmalara yönelik veriler ile yürütülen projeler için gerçekleştirilmiş izleme ve etki değerlendirme raporları gözden geçirildi. Ardından Vakfın ilk halkadaki paydaşları olan Özel Tohum Vakfı Özel Eğitim Okulu'nda eğitim gören otizmliler çocuklar ve aileleri üzerindeki etkiler incelendi. Vakfın kuruluşundan bu yana gerçekleştirdiği çalışmalarda temas ettiği kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, özel sektör kuruluşları, danışmanlar ve Vakıf çalışanları gibi paydaşlar ve Vakıf ile teması olmayan paydaşlar üzerindeki etkiler de değerlendirildi. Vakfın toplumsal düzeydeki etkileri de bu paydaşların söylem ve gözlemleri üzerinden analiz edildi.

Dolayısıyla çalışma kapsamında, Vakfın tüm etkilerinin ölçülmesinden ziyade, süreç içerisinde dokunduğu paydaşların dilinden Vakfın etkilerine dair değerlendirmeleri ve anlatıları toplamak ve bunun yanı sıra, Vakıf tarafından sağlanan dokümanlar üzerinden geçmiş etkilere yönelik bir değerlendirme yapmak hedeflendi.

Bu amaç doğrultusunda öncelikle Vakıf çalışanlarının yer aldığı bir odak grup çalışması gerçekleştirilerek, hem Vakfın amaçları ve çalışmaları hakkında derinlemesine bilgi alındı, hem de sosyal etkiye dair Vakıf çalışanlarının kendi değerlendirmeleri toplandı. Bunun yanında Vakıf tarafından sunulan ve yürütülen çalışmaların çıktı, sonuç ve etkilerine dair veri ve bulguları içeren rapor ve dokümanlar analiz edildi. Ardından sözü edilen paydaş gruplarından 25 kişi ile yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirildi.

Görüşmeler, her paydaş grubunun özelliklerine göre farklılaştırılan bir yarı yapılandırılmış form kullanılarak yürütüldü. Formda yer alan sorular, "Genel Amaç, İlkeler ve Hedeflenen Sonuçlar" başlığı altında sunulan, Vakfın otizm alanında yaratmak istediği değişimler dikkate alınarak hazırlandı. Çalışma, Ekim - Kasım 2019 tarihleri arasında tamamlandı ve elde edilen bulgular bu raporda paylaşıldı.

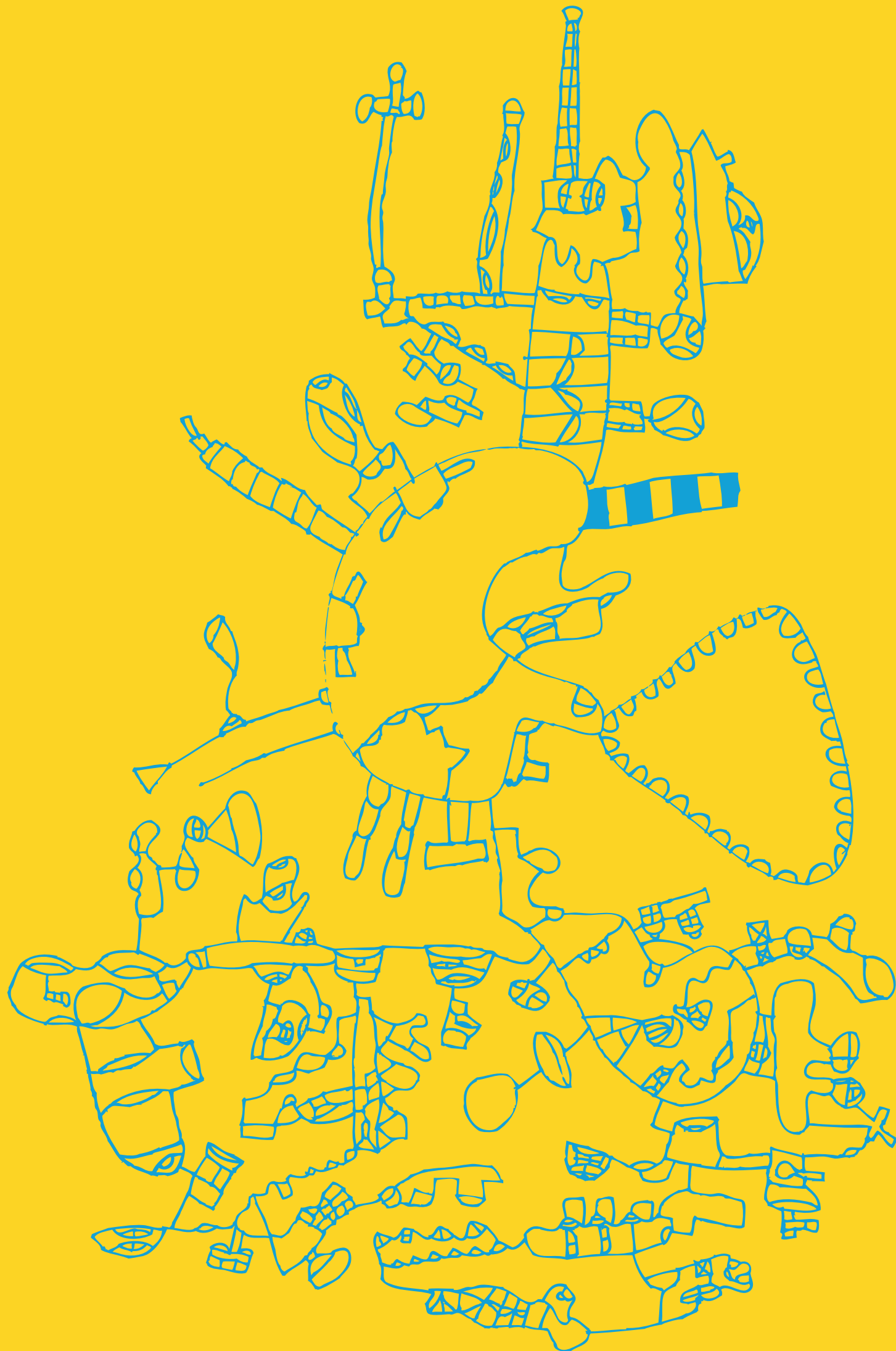
²Rapor boyunca kısaca "Tohum Otizm Vakfı" veya "Vakıf" olarak anılacaktır.

Görüşme yapılan paydaşların listesi aşağıdaki tabloda yer alıyor. Paydaşların pozisyonunun anlaşılabilmesi açısından kategorileri belirtildi ve rapor boyunca sunulan alıntılarda bu kategorik kodlar kullanıldı. Görüşmecilerin gizliliğinin sağlanması açısından doğrudan isimleri kullanılmadı.

Vakıf tarafından sunulan dokümanların bir listesi ise aşağıdaki tabloda yer alıyor. Rapor içerisinde bu belge ve dokümanlara referans verildiğinde veya alıntılar söz konusu olduğunda, yanında dokümanın aşağıdaki listede yer alan numarası da kullanıldı.

Ref. 01	“Türkiye’deki Bireylerin Otizm Algısı ve Bilgi Düzeyleri Araştırması” GfK 2015 - 2017 - 2019
Ref. 02	“Eğitime İlk Adım” Projesi, İzleme Değerlendirme Raporu
Ref. 03	“Otizmde Tarama, Tanılama ve Eğitim Modelinin Geliştirilmesi” Projesi IBM Tasarım Odaklı Düşünce Çalıştayı Çıktıları Raporu
Ref. 04	Sürekli Eğitim Birimi Sosyal Etki Analizi
Ref. 05	“Eğitime Uzanan Yol” Projesi, Bağımsız Nitel İnceleme Araştırması Raporu, 2019
Ref. 06	“Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte Hayatta Birlikte” Projesi İzleme Değerlendirme Raporları 1. ve 2. Yıllar (2017-19)

II.TÜRKİYE'DE OTİZM YOLCULUĞU

TÜRKİYE'DE OTİZM YOLCULUĞU

“Hastalık” Tedavisinden Eğitime:

TOHUM OTİZM VAKFI'NIN YOLCULUĞU

1983

Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'yla Türkiye'de kaynaştırma uygulamaları başladı.

1989

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne Bağlı Otistik Çocuklar Tedavi, Eğitim ve Araştırma Merkezi kuruldu.

Otistik Çocukları Koruma Derneği kuruldu ve 1992 yılında Özel İlgi Özel Eğitim Merkezi adı altında eğitim çalışmalarına başlandı.

1991

1. Özel Eğitim Konseyi düzenlendi. Kaynaştırma programlarının yaygınlaştırılması kararlaştırıldı.

1997

Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı (TODEV) kuruldu.

573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe girdi.

KHK'da özel eğitimin tanımı şu şekilde yer aldı: “Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim.”

1999

Milli Eğitim Bakanlığı'nca Aralık 1999 tarihinde yürürlüğe konulan “Otistik Çocuklar Eğitim Projesi” (OÇEP) kapsamında otizm tanısı konulmuş çocukların eğitimi amacıyla Otistik Çocuklar Eğitim Merkezlerinin (OÇEM) açılması kararlaştırıldı.

Otistik Çocukları Koruma ve Yönlendirme Derneği (ODER) kuruldu.

2000

Otizm konusuna odaklanan sivil toplum kuruluşları kurulmaya başladı.

Madde 40: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Resmi Gazete'de yayımlandı.

“Genel eğitim programlarından yeterince yararlanamayan, otizm tanısı konulmuş 3-18 yaş grubundaki çocuklar için, gündüzlü özel eğitim kurumları açılır...Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının uygulanması esastır. Bu nedenle iki öğrenciye bir özel eğitim öğretmeni görevlendirilir.”

4857 Sayılı İş Kanunu yayımlandı.

Yasa kapsamında, 50+ personeli bulunan özel sektör kuruluşlarına, çalışan sayısının %3'ü kadar engelli personel çalıştırma zorunluluğu getirildi.

2003

Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı kuruldu.

Vakıf, Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların erken tanısının konulması, özel eğitimi ile topluma kazandırılmasına öncülük edilmesi ve bunun yurt çapında yaygınlaştırılması amacıyla 15 Nisan 2003 tarihinde kuruldu.

MEB ile birlikte Kaynaştırma Eğitimi Programı hazırlandı.

Özel gereksinimli çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların bir arada eğitim alması amacını taşıyan Kaynaştırma Eğitimi Programı hazırlandı.

Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri Yönergesi hazırlandı.

3-15 yaş grubundaki otizmliler için eğitim-öğretim görmelerini sağlamak üzere faaliyet gösterecek Otistik Çocuklar Eğitim Merkezlerinin (OÇEM) ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinin kuruluşu ve kapsamına ilişkin yönetmelik yayımlandı.

2004

Tohum Otizm Vakfı Özel Eğitim Kursu hizmete başladı.

MEB ile birlikte Kaynaştırma Eğitimi Programı hazırlandı.

Özel gereksinimli çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların bir arada eğitim alması amacını taşıyan Kaynaştırma Eğitimi Programı hazırlandı.

5378 Engelliler Hakkında Kanun yürürlüğe girdi.

Kanunda engelli çocuklara bütünleştirilmiş ortamlarda ve engeli olmayan çocuklarla eşit eğitim olanağı sağlanacağı belirtildi.

2005

Özel Eğitim Kursu kapsamında değerlendirme ve rehberlik hizmetleri başladı.

"DOĞUŞ" adlı ilk iletişim kampanyası yapıldı.

Kampanya süresince Vakfa tüm Türkiye'den toplam 4.448 arama geldi.

Temple Grandin'in Resimlerle Düşünmek ve Dr. Lorna Wing'in Otizm El Rehberi kitapları Türkçe'ye kazandırıldı.

Sağlık Bakanlığı ile iş birliği içerisinde Otizm Tarama Projesi başladı.

Otizm alanında bir ilk olan ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen bu projeye 18-36 ay arasındaki yaklaşık 46 bin çocukta otizm spektrum bozukluğu riski değerlendirildi. Projenin sonuç raporu 2008 yılında yayımlandı.

23 / 1: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Resmi Gazete'de yayımlandı.

Yönetmelik ile özel eğitim ihtiyacı olan bireylere sağlanacak hizmetler yasal olarak güvence altına alındı.

Kaynaştırma eğitimi şu şekilde tanımlandı: "Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte kaynaştırma yoluyla sürdürmeleri esas olmakla birlikte, bu bireyler için Bakanlıkça her tür ve kademede örgün ve yaygın özel eğitim okulu ve kurumları da açılır."

Otizm Platformu kuruldu.

Otizm alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının diyalog kurabilmesi ve daha etkin çalışabilmesi amacıyla aralarında Tohum Otizm Vakfı'nın da bulunduğu platform, 14 STK'nın katılımıyla kuruldu.

2006

Tohum Vakfı Özel Eğitim Okulu, PCDI (Princeton Child Development Institute) Modeli ile eğitime başladı.

Okul, otizmli bireylerin eğitimine destek olmak ve Türkiye'de örnek bir model yaratarak özel eğitimin yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla kuruldu.

13 diğer paydaş ile Otizm Platformu kuruldu.

- Ankara Otistik Bireyler Derneği
- Bursa Otistik Çocuklar Eğitim ve Dayanışma Derneği
- Down-Otistik Çocukları Koruma ve Yönlendirme Derneği
- Emiralem Sabahat Akşiray Otistik Bireyler Destekleme Derneği
- İLGİ Otistik Çocukları Koruma Derneği, Ankara
- Otistik Çocukları Eğitim ve Yaşatma Derneği
- Otistik Çocukları Koruma ve Yönlendirme Derneği
- Otistik Çocuklarla Yaşam Derneği
- Otistikler Derneği, İstanbul
- Otistik ve Zihinsel Engelli Çocuklar Derneği
- Otizmle Mücadele Eden Aileler Derneği
- Sakarya Otizmle Yaşam Derneği
- Tekirdağ Otistik Çocukları Koruma Derneği

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 2 Nisan "Dünya Otizm Farkındalık Günü" olarak ilan edildi.

5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu yürürlüğe girdi.

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri, Kanunun 2. Maddesi'nde tanımlandı.

2007

Tohum Otizm Vakfı Bilimsel Danışma Kurulu ilk toplantısını yaptı.

Kurul, özel eğitim konusunda bilimsel yaklaşımı esas almak, otizm alanında dünyada yaşanan gelişmeleri takip etmek ve güncel uygulamaları Türkiye'ye uyarlamak amacıyla kuruldu.

Otizmli Çocukların Fiziki Bağımsızlıklarını ve Hareketliliklerini Eğitim Yoluyla Geliştirerek Topluma Tam Katılımlarını Destekleme Projesi başladı.

Avrupa Birliği'nden alınan bir fonla hayata geçirilen projede Bursa Otistik Çocuklar Eğitim Derneği, Adana Otizm Derneği ve Tohum Otizm Vakfı proje ortakları olarak yer aldı.

Türkiye'de Gelişimsel Yetersizlik ve Özel Eğitim Raporu yayımlandı.

Erken tanı ve otizm farkındalığının geliştirilmesi amacıyla Bursa'da "Otizm Farkındalığı Projesi" gerçekleştirildi.

2008

Türkiye'den öğrencilere yurtdışında özel eğitim alanında yüksek lisans ve doktora programlarına kontenjan verildi.

Bu sayede özel eğitim alanında uzman eğitimcilerin yurtdışı eğitimi ile yetişmesi ve ülkeye dönüp yeni uzmanlar yetiştirmesi amaçlandı.

2006 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yürürlüğe girdi.

Bu kanun ile engelli bireylerin sosyal güvence ve emeklilik hakkı yasal çerçeveye alındı.

Otizm Platformu 2013 yılında yayımlanan "Türkiye'de Otizm Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri" raporunun temelini oluşturan ilk bildirgesini yayımladı.

Davranış Analizi Yüksek Lisans Programı Çalışmaları Anadolu Üniversitesinde açıldı.

Program, otizimli birey ve çocuklara yeni davranışlar kazandırmak ve uygun olmayan davranışları azaltmak/ortadan kaldırmak üzere çalışmalar yapacak uzmanlar yetiştirmeyi hedefliyor.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesine taraf oldu.

Türkiye, engelli bireylerin insan haklarından eksiksiz yararlanabilmelerini uluslararası hukuk çerçevesinde güvenceye alan sözleşmeyi imzaladı.

Engelli Sigortalı İstihdamına Yönelik Teşvik Genelgesi yayımlandı.

Özel sektörde engelli istihdamını teşvik etmek amacıyla engelli çalışanların asgari ücret düzeyinde sigorta primlerinin hazine tarafından karşılanması sağlandı.

2009

Tohum Otizm Vakfı Özel Eğitim Okulu, halen hizmet verdiği Şişli Abide-i Hürriyet Caddesindeki yerine taşındı.

Vakıf, kurucu üyesi olduğu Otizm Platformu'nun ilk bildirgesinin hazırlanma sürecinde aktif rol oynadı.

"Erken tanı ve otizm farkındalığının geliştirilmesi amacıyla Bursa'da "Otizm Farkındalığı Projesi" gerçekleştirildi."

"Türkiye'de Otizm Spektrum Bozukluğu ve Özel Eğitim Raporu" yayımlandı.

Beyaz Show'da "Otizmin Farkındayım, Onların Yanındayım!" kampanyası gerçekleşti.

8 Mayıs 2009 tarihinde Kanal D'de yayınlanan Tohum Otizm Vakfı Beyaz Show Özel Programında "Otizmin Farkındayım, Onların Yanındayım!" bilinçlendirme ve destek kampanyasını topluma duyarlı ünlülerin destekleri ile gerçekleşti.

Tohum Otizm Vakfı'nın ilk kamu spotu olan Otizmin Farkındayım Kampanya filmi ulusal kanallarda yayınlanmaya başladı.

2010

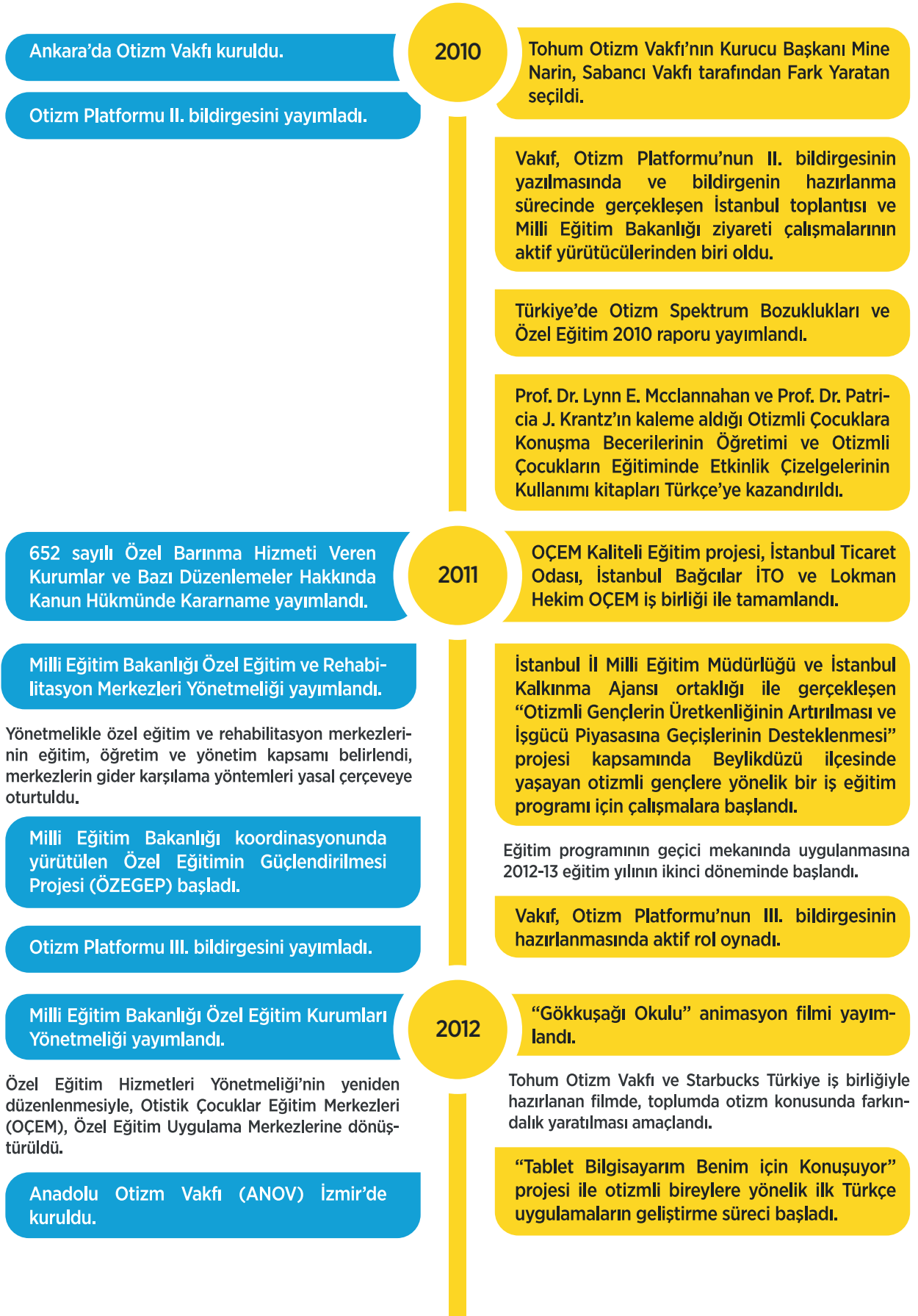
2009'da yayımlanan "Özrü Bireyler Uygulanacak Destek Eğitim Programları ve Eğitim Giderlerinin Karşılmasına Dair Yönetmelik" yürürlüğe girdi ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde verilen destek eğitim ödeneği 8 saat bireysel, 4 saat grup eğitimi olacak şekilde 12 saate çıkarıldı.

TÜİK Engellilerin Sorun ve Beklentileri Araştırması'nın sonuçları yayımlandı. Engellilerin günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlar ve beklentilerine ilişkin ilk kez temsili bir araştırma yapıldı.

Tüm engel gruplarının örgün eğitim içerisinde nitelikli eğitim almasını sağlayacak politika önerilerini içeren "Kaynaştırma ve Bütünleştirmenin Etkinliğini Artırmak için Politika ve Uygulama Önerileri" adlı proje, Eğitim Reformu Girişimi ortaklığıyla başladı.

Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Teknik İhalesi

Avrupa Birliği / IPA-I Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Geçiş Dönemi Desteği teknik ihalesi kapsamında; Türkiye'deki özel eğitim hizmetlerini iyileştirmek suretiyle, dezavantajlı gruplara dâhil ve özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin topluma katılmasına katkıda bulunmak amaçlandı. Üç yıl süren projenin çalışmaları 2011 yılında başladı.

2012

“Aile Eğitim Seminerleri: Bilmek Anlamak-tır” projesi Hollanda Başkonsolosluğu’nun MATRA hibesi ile gerçekleştirildi.

Mesleki Yeterlilik Kurumu Eksik Meslek Elemanları Projesi ile Türkiye’de engelliler ile çalışan eksik meslek elemanları ile ilgili altı alanda meslek standartları hazırlandı ve Mesleki Yeterlilik Kurumu’na sunuldu.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Otizm Eylem Planı taslağını açıkladı.

Otizmli bireylerin bağımsız olarak toplumsal yaşama katılabilmelerini kolaylaştıracak adımlar içeren eylem planının ilk taslağı kamuoyuna duyuruldu.

MEB tarafından Özel Eğitim Uygulama Merkezi Otistik Çocuklar İçin Eğitim Programı geliştirildi.

Otizmli çocukların özellikleri ve ihtiyaçlarına özel geliştirilmiş eğitim programının içeriği ve kapsamı açıklandı.

Sabancı Üniversitesi “Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz? Mevcut Durum ve Öneriler” raporunu yayımladı.

Karar vericilere yönelik hazırlanan durum analizi ve çözüm önerileri raporuna Tohum Otizm Vakfı da destek verdi.

Otizm Platformu’nun üç bildirgesi “Türkiye’de Otizm, Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri” raporunda bir araya getirildi.

Bu belgede belirtilen görüş ve öneriler doğrultusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından “Otizm Eylem Planı Taslağı (2013)” hazırlandı.

Otizm Dernekleri Federasyonu (ODFED) kuruldu.

2006 kurulan Otizm Platformu’nda birlikte çalışan STK’lar ODFED’i kurdu ve akabinde Platformun feshe-dilmesi kararlaştırıldı.

Otizm Federasyonu kuruldu.

Otizm ve Engelli Dernekleri Federasyonu (OTEF) kuruldu.

Anadolu Otizm Federasyonu (ANOFED) kuruldu.

2013

“Tablet Bilgisayarım Benim İçin Konuşuyor” projesi kapsamında Tohum I mobil uygulaması hizmete girdi.

“Teknoloji Yoluyla Otizmli Çocukların Öğrenme Fırsatlarının Artırılması” projesi İstanbul Kalkınma Ajansı desteğiyle hayata geçti.

Proje kapsamında dezavantajlı konumda olan otizmli çocukların iletişim, akademik ve günlük yaşamda kullanabilecekleri kavramları teknoloji yardımıyla öğrenebilmeleri için yeni bir web sitesi hazırlandı.

Avrupa Birliği desteği ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı iş birliği ile “Bağımsızlığa Yol Verin” projesi hayata geçirildi.

Proje kapsamında otizmi ve zihinsel engeli bulunan çocuklara temel yaya becerilerinin kazandırılması amaçlandı.

Vakıf, “Türkiye’de Otizm, Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri” raporunun hazırlanması ve duyurulması süreçlerinde görev aldı.

Beylikdüzü Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi Koç Holding’in “Ülkem İçin” projesi desteğiyle 2013-14 eğitim öğretim yılında hizmete girdi.

2014

“Otizmli Çocukların Eğitimi İçin Yeni Tablet Uygulamaları Geliştirilmesi” projesi üçüncü yılına devam etti.

“2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Gününde İlk “Otizme Mavi Işık Yak” kampanyası yapıldı. Kampanya ile pek çok bina otizmin rengi olan mavi ışıkla aydınlandı, binlerce kişi mavi giyerek mesaj verdi, haber spikerleri mavi kurdeleler ile yayın yaptı ”

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun eğitim kurumlarının hiçbir ayırım olmadan herkese açık olduğunu ifade eden 4. maddesine engellilik kategorisi eklendi.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Otizm Spektrum Bozukluğu Ulusal Eylem Planı Taslağı kapsamında 11 ilde Farkındalık Ve Bilgilendirme Seminerleri gerçekleştirdi.

Otizmli olduğu için okula alınmayan Ozan Sanlısoy'un ailesinin AİHM'e yaptığı başvuru kabul edildi.

Türkiye'de ilk kez bir engelliye karşı eğitimde ayrımcılık davası AİHM'de açılmış oldu.

Uluslararası Otizm Konferansı Antalya'da gerçekleşti.

Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), otizmli çocuklara verilen eğitimin devlet tarafından karşılanan kısmının artırılması yönünde tavsiye kararı aldı.

2014

Teknoloji Yoluyla Otizmli Çocukların Öğrenme Fırsatlarının Artırılması Projesi ile "Kavram Öğretimi" mobil uygulaması hayata geçti ve Türkiye'nin ilk hem web, hem Android, hem de iOS tabanlı uygulaması oldu.

İstanbul Özel Saint-Joseph Fransız Lisesi iş birliği ile Türkiye'de ilk kez özel bir okul bünyesinde otizmli bireyler için özel eğitim sınıfı açıldı.

Vakıf, Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Teknik İhalesi'nde konsorsiyum ortağı olarak yer aldı.

Proje ile Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde eğitici eğitimi yapıldı ve Merkezlerde kullanılmak üzere üç değerlendirme ölçeği geliştirildi.

Rehberlik Birimi kuruldu.

Okul bünyesinde kurulan Rehberlik Birimi'ne ulaşan herkese ücretsiz eğitsel değerlendirmeler yapılmaya ve rehberlik hizmeti verilmeye başlandı.

2015

"Otizm Dostu Şehir: Gaziantep" projesi Otizm Eylem Planı taslağını yerel düzeyde uygulama amacıyla hayata geçirildi.

"Okullarda Yaratıcılık Atölyeleri" adlı proje, İstanbul Kalkınma Ajansı desteğiyle tamamlandı.

Projede gelişimsel yetersizliği bulunan çocukların yaratıcılık becerilerinin geliştirilmesi ve ilgili sektörlerde istihdam edilebilirliklerinin artırmak amaçlandı.

Sürekli Eğitim Birimi (SEB) kuruldu.

Garanti BBVA desteğiyle kurulan SEB, her kademedeki özel eğitim öğretmenlerinin niteliklerinin geliştirilmesi amacıyla Türkiye genelindeki çalışmalarına başladı.

"Bir Tohum Ek" kampanyası hayata geçirildi.

TBMM yeni dönem milletvekillerine yönelik farkındalık çalışmaları yapıldı.

GfK Türkiye iş birliği ile "Türkiye'deki Bireylerin Otizm Algısı ve Bilgi Düzeyi Araştırması" yayımlandı.

2015

Ben Büyüyünce kampanyası hayata geçirildi.

Starbucks iş birliği ile gerçekleşen kampanya ile otizmde erken tanı ve eğitimin önemine ilişkin bilgiler paylaşıldı. Kampanya Vakfa ilk Kristal Elma ve Felis ödülleri kazandı.

Vakıf Felis ve Kristal Elma Ödülleri'nde farklı kategorilerde toplam üç ödül kazandı.

2016

55 STK'nın katılımı ile Türkiye Otizm Meclisi kuruldu.

Otizm Eylem Planı'nın ülke çapında olması gereken düzeyde uygulanması için ilgili sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ve belediyeler arasında iletişimi sağlama görevini üstlenen Meclis, otizmlili bireylerin haklarını savunmak, toplumsal tutumu geliştirmek, sosyal politikalar üretilmesini sağlamak ve otizmlili bireylerin ve yakınlarının yaşam kalitesini artırmak amacıyla kuruldu.

Otizm Eylem Planı, Resmi Gazete'de yayımlandı.

"Otizm Spektrum Bozukluğu Ulusal Eylem Planı (2016-2019)" Yüksek Planlama Kurulu'nun 13.4.2016 tarih ve 2016/8 sayılı kararı ile onaylandı, 3 Aralık 2016 tarih ve 29907 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Selçuklu Otizmlili Bireyler Eğitim Vakfı (SOBE), Selçuklu Belediyesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nin ortak yürüttüğü bir çalışma ile Konya'da açıldı. "

Otizmlili Bireyleri Destekleme Vakfı kuruldu.

Sabancı Vakfı desteğiyle "Eğitime İlk Adım: Okul Öncesinde Kaynaştırma" projesi yapıldı.

"Sabancı Vakfı desteğiyle "Eğitime İlk Adım: Okul Öncesinde Kaynaştırma" projesi yapıldı. Öğretmen Akademisi Vakfı ve İstanbul İİ MEM ortaklığında yapılan proje bağlamında kaynaştırma konusunda uzmanlaşmış 20 formatör yetiştirildi. "

Eğitim Direktörü Yetiştirme Programı başladı.

"Eğitim Direktörü Yetiştirme Programı başladı. İran'da Uygulamalı Davranış Analizi temelli okullar açılabilmesi amacıyla Shahrwandan Vakfı ile iş birliği protokolü imzalandı. "

Okul, otizmlili çocuğa sahip ailelere daha iyi destek sunabilmek için Eğiten Aile Programı'nı başlattı.

Tohum Otizm Portalı'nın MEB Eğitim Bilişim Ağı (EBA) entegrasyonu tamamlandı.

Tohum Otizm Vakfı mobil uygulaması yayına alındı.

"Çocuğum Büyüyünce" adlı kamu spotu ulusal televizyon kanallarının reklam kuşağında yayımlanmaya başladı.

3 Aralık Dünya Engelliler Günü'nde 491 milletvekiline mektup gönderildi.

Mektuba "Türkiye'de Otizm Spektrum Bozukluğu ve Özel Eğitim" başlıklı araştırma raporu ve mavi kurdele iliştilirdi.

#EĞİTİMLERİNİDESTEKLEYİN ve #Kalbini Paylaş kampanyalarının hayata geçmesiyle farkındalık ve eğitim desteği çalışmalarına hız verildi.

2017

Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi güncellendi.

Bursa Otizm Vakfı kuruldu.

TÜSEV tarafından "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı Ekseninde Kamu-STK İlişkileri Vaka Analizi Raporu" yayımlandı.

Türkiye Otizm Meclisi'nin ikinci dönem Yürütme Kurulu seçildi.

Vakıf, yıl içerisinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü gibi kurumlardan farklı kategorilerde toplamda beş ödül kazandı.

Tohum Otizm Vakfı içinde Savunu Faaliyetleri Departmanı kuruldu.

"Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı Ekseninde Kamu-STK İlişkileri Vaka Analizi Raporu"nın hazırlanmasına ODFED ile beraber destek verildi.

Türkiye Otizm Meclisi ikinci dönem Yürütme Kurulu'nda yer alındı.

Görev döneminde Türkiye Otizm Meclisi Kapasite Gelişim Atölyesi organize edildi.

Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP) kapsamında finanse edilen "Eğitime Uzmanan Yol" projesinin I. fazı başladı.

TANAP Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları kapsamında finanse edilen ve Milli Eğitim Bakanlığı iş birliği ile yürütülen projede, öğretmen ve eğitimcilerin otizm konusunda mesleki kapasitelerinin gelişmesi ve ailelerin farkındalık düzeylerinde artış amaçlandı.

Sabancı Vakfı tarafından sağlanan hibe ve İstanbul Bilgi Üniversitesi SEÇBİR iş birliğiyle "Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte Hayatta Birlikte" projesi I. fazı hayata geçti.

Proje, okul öncesi ve ilköğretim seviyesinde engelliliğe yönelik olumsuz algı ve tutumların dönüştürülmesi ve eğitim ortamında engelliliğe dayalı ayrımcılığın azaltılmasına katkı sunulması amacıyla başlatıldı.

İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen "Otizmde Tarama, Tanılama ve Eğitim Modelinin Geliştirilmesi" projesi yapıldı.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İstanbul Halk Sağlığı Müdürlüğü ortaklığında yürütülen projede 18-36 aylık toplam 9.010 çocuk "Otizm Tarama Ölçeği Yazılımı" kullanılarak otizm taramasından geçirildi. Ailelere ve öğretmenlere yönelik eğitimler ve kitapçıklar hazırlandı.

Eğitim Direktörü Yetiştirme Programı II başladı.

2017

Azerbaycan Bakü'de faaliyet gösteren Birge ve Sağlam İctimai Birliği ile İstanbul'da eğitim koordinatörü yetiştirilmesi konusunda anlaşma sağlandı.

Biruni Üniversitesi ile İş Birliği Protokolü imzalandı.

Vakıf sene içinde gerçekleşen Kristal Elma, Felis gibi ödüllerin farklı kategorilerinde toplamda dokuz ödül kazandı.

Dr. Mary Lynch Barbera'nın kaleme aldığı Sözel Davranış Yaklaşımı adlı kitap Türkçe'ye kazandırıldı.

Bir sene süren Otizmlı Çocukların Eğitimi için Yeni Tablet Uygulamaları Geliştirilmesi Projesi sonucunda geliştirilen "Dinle & Anla" mobil uygulaması yayına girdi.

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Vakıf arasında imzalanan eğitim protokolü ile İstanbul'da bulunan Özel Eğitim Uygulama Merkezleri ile İş Uygulama Merkezlerinde görevli öğretmenlerin mesleki gelişimlerini destekleme amaçlı eğitimler başladı.

GfK Türkiye desteğiyle hazırlanan "Türkiye'deki Bireylerin Otizm Algısı ve Bilgi Düzeyi Araştırması II" yayımlandı.

Araştırma, Türkiye Araştırmacılar Derneği Altın Baykuş Ödülü'nü aldı.

Türkiye'de Gelişimsel Yetersizlik ve Özel Eğitim Raporu 2017 yayımlandı.

MEDIACAT tarafından her yıl yayınlanan en başarılı reklamverenler sıralamasında Vakıf sıfır bütçe ile 39. Sırada yer aldı.

Otizmlı bireylerin gösterdiği semptomlara dikkat çekmek ve otizm farkındalığını yayma amacıyla televizyon, radyo ve sosyal medyayı içine alan bir dizi iletişim kampanyası yürütüldü:

Bu Bir Şaka Değil Kampanyası

Kiehls x Tohum Otizm Vakfı Parçası Ol Kampanyası

Onlara Bir Şans Verin Kampanyası

2018

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Down Sendromu, Otizm ve Diğer Gelişim Bozukluklarının Araştırılması için komisyon kuruldu.

Kurul ilk toplantısını 14 Mayıs 2019'da yaptı.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce Otizm Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu Toplantısı yapıldı.

Değişim Otizm Federasyonu kuruldu.

Gökkuşağı Otizm Vakfı kuruldu.

TANAP kapsamında finanse edilen "Eğitime Uzanan Yol" projesi II. fazı ile devam etti.

Sabancı Vakfı tarafından sağlanan hibe ve SEÇBİR iş birliğiyle "Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte Hayatta Birlikte" projesi II. fazı ile devam etti.

Otizimli Bireylerin İstihdamı Projesi başladı.

Eker Süt Ürünleri A.Ş. ve Vakıf iş birliğiyle başlayan proje kapsamında otizmli gençler Eker Süt Ürünleri Fabrikası'nda istihdam edilmeye başlandı. İş başı yapılmasından önceki süreçte otizmli bireylere yönelik özel eğitim iş müfredatı hazırlandı, Eker tarafından istihdam edilen koordinatör 3 ay süresince Tohum Otizm Vakfı Okulu'nda eğitildi.

Engelli Çocuk Hakları Ağı Sekretarya Yürütme Projesi

UNICEF desteğiyle başlayan "Engelli Çocuk Hakları Ağı" ile engelli çocuk alanında çalışan STK'larının kapasitelerinin artırılması hedeflendi. Eğitimler, BM ülke raporu izleme ve gölge rapor yazımı çalışmaları gerçekleştirildi.

Dr. Jill C. Dardig ve Dr. William L. Heward'ın Buraya İmzanızı Atınız adlı kitabı Türkçe'ye kazandırıldı.

Otizimli bireylerin gösterdiği semptomlara dikkat çekmek ve otizm farkındalığını yayma amacıyla televizyon, radyo ve sosyal medyayı içine alan bir dizi iletişim kampanyası yürütüldü:

- Otizme 10 Saniye Kampanyası
- 1.6'nın Sesi Özel Yayın Kampanyası
- Semptom Reklam Kampanyası
- Beklenmedik Jingle Kampanyası
- Ben Neden Yokum Kampanyası
- Tohuma Umut Ol Kampanyası

Sabancı Vakfı desteği, Öğretmen Ağı Vakfı ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü iş birliğiyle "Eğitime İlk Adım: Okul Öncesinde Kaynaştırma" projesi ikinci yılında devam etti.

2018

Vakıf SHOW TV'de yayınlanan Çukur dizisinin sosyal sorumluluk partneri oldu.

MEDIACAT tarafından her yıl yayınlanan en başarılı reklamverenler sıralamasında Tohum Otizm Vakfı bütçesiz olarak yürüttüğü iletişim çalışmaları ile 14. sıradayer aldı.

Bu Bir Şaka Değil Kampanyası ile Vakıf Sivil Toplum Kuruluşları Kategorisinde kazandığı Bronz Ödül ile ilk Effie'sini aldı.

Vakıf yıl içinde Kristal Elma ve Felis'in de içinde bulunduğu farklı ödüllerin farklı kategorilerinde on dört ödül aldı.

2019

Avrupa Birliği tarafından desteklenen "Türkiye Otizm Ağı Güçlendirme Projesi"

Avrupa Birliği Kamu Sektörü ve STK'lar Arasında İş Birliğinin Güçlendirilmesi için Ortaklıklar ve Ağlar Hibe Programı kapsamında desteklenen proje 9 ortakla başladı. Projede Türkiye Otizm Meclisi'ne üye sivil toplum kuruluşlarının ve kamu yetkililerinin iş birliğinin ve iletişiminin artırılması hedeflendi.

Sabancı Vakfı tarafından sağlanan hibe ve SEÇBİR iş birliğiyle "Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte Hayatta Birlikte" projesi III. yılında devam etti.

TANAP kapsamında finanse edilen "Eğitime Uzanan Yol" projesi III. fazı ile devam etti.

Turkcell'in içimdeki Hazine projesine içerik ve danışmanlık desteği verildi.

Milli Eğitim Bakanlığı himayesinde Turkcell iş birliğiyle gerçekleşen proje sonucunda eğitici bir mobil uygulama ortaya çıktı.

Maltepe Üniversitesi ile imzalanan iş birliği protokolü ile üniversite bünyesinde "Otizmli Bireylerin Eğitimi Sertifika Programı" açıldı ve yürütüldü.

Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlandı.

Yönetmelik, çocuklar ile ilgili özel gereksinim alanlarının belirlenmesine ilişkin ortak bir uygulama alanı geliştirme amacı taşıyor.

Gündüzlü Engelsiz Yaşam Merkezleri kurulacağı açıklandı.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 40 ilde merkezin kurulduğu, merkezlerin 81 ile yayılacağı açıklaması yapıldı.

MEB tarafından "Beslenmenin Otizm Spektrum Bozukluğu Üzerine Etkileri Farkındalık Geliştirilmesi Projesi" başlatıldı ve rehber kitapçıklar yayımlandı.

Down Sendromu, Otizm ve Diğer Gelişim Bozukluklarının Yaygınlığının Tespiti ile İlgili Bireylerin ve Ailelerinin Sorunlarının Çözümü İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Mayıs ayında toplantılarına başladı.

Yıl boyunca Komisyon 20 defa toplandı ve 13 kurum ziyareti yaptı.

Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik yayımlandı.

Engelli Sağlık Kurulu Rapor süreçleri değişti, Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER) uygulamasına başlandı

Türkiye Otizm Meclisi Yerel Seçimler öncesi "Otizm Dostu Kent" bildirgesini yayımladı.

Engelli Kamu Personel Seçme Sınavı ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girdi.

Yıl boyunca otizm farkındalığını yayma, otizmlili bireylerin haklarını savunma ve kaynak gelişimi amacıyla televizyon, radyo ve sosyal medyayı içine alan bir dizi proje ve kampanya yürütüldü:

- Otizmin Farkındayız, Geri Dönüşümle Yanınızdayız Projesi
- Karne Günü - Ben Neden Yokum? kampanyası
- Gerçek Çare Kampanyası
- Otizm Diyalogları Kampanyası
- Ters Zamirler Kampanyası
- Odaklanamayan Kampanya

2019

Otizimde Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar Sempozyumu'nun ilki yapıldı.

Tohum Otizm Vakfı Değerlendirme ve Gelişim Raporları serisi yayımlanmaya başlandı.

Serinin ilk yayını Prof. Dr. Gönül Kırcaali İftar tarafından hazırlanan "Türkiye'de Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Sunma", ikincisi ise Prof. Dr. Bülbin Sucuoğlu tarafından hazırlanan "Türkiye'de Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Bütünleştirme" oldu.

GfK Türkiye & Tohum Otizm Vakfı "Türkiye'deki Bireylerin Otizm Algısı ve Bilgi Düzeyi" Araştırması III yayımlandı.

Türkiye Araştırmacılar Derneği Sosyal Baykuş kategorisinde Altın Ödül'e 2. defa layık görüldü.

Vakıf FOX TV'de yayınlanan Mucize Doktor dizisinin danışmanı oldu.

MEDIACAT tarafından her yıl yayınlanan en başarılı reklamverenler sıralamasında Tohum Otizm Vakfı bütçesiz olarak yürüttüğü iletişim çalışmaları ile 14. Sırada yer aldı.

4129 Grey Ajans iş birliğiyle "Farklı Bir Okul" kampanyası kapsamında Minecraft oyununa Tohum Vakfı Özel Eğitim Okulu inşa edildi.

2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Günü'nde otizmlili çocukların eğitiminde yardımcı bir teknoloji olarak olumlu sonuçlar veren Minecraft oyununun içerisine okul binası mimari planına sadık kalınarak inşa edildi. Mekandan bağımsız ve sürekliliği olan Farklı Bir Okul projesi ile dijital ortamda bir eğitim alanı yaratıldı.

Farklı Bir Okul, Cannes Lions Uluslararası Reklamcılık Ödülleri'nde kısa listeye kaldı.

Vakıf Clio, Global Sağlık Üniversiteleri Konsorsiyumu gibi kurumlardan farklı kategorilerde toplam otuz iki ödül aldı.

III.GENEL AMAÇ, İLKELER VE HEDEFLenen SONUÇLAR

III.GENEL AMAÇ, İLKELER VE HEDEFLENEN SONUÇLAR

Tohum Otizm Vakfı, genel amacını Türkiye’de otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin erken tanılanması, tanı alan çocukların ve ailelerinin sağlık, eğitim, meslek edinimi, istihdam, bağımsız yaşam ve kaynaştırma gereksinimlerinin dünya standartlarında karşılanması olarak tarif ediyor. Vakıf bu amaç doğrultusundaki ilkelerini ise şöyle sıralıyor:

Bilimsellik	Kaynaklarda verimlilik ve etkililik
Önderlik ve öncülük	Güvenilirlik
Paylaşımcılık	Şeffaflık
Kurumlar arası iletişim ve iş birliği	İnsana ve çocuğa değer vermek ve en iyi hizmet haklarını gözetmek

2003 yılından bu yana Tohum Otizm Vakfı’nın çalışmalarının değerlendirilmesi ve Vakıf çalışanları ile yapılan odak grup çalışması, Vakfın üç özel amacının bulunduğunu ve bu amaçlar doğrultusunda bir dizi etkinin gerçekleşmesinin hedeflendiğini gösteriyor. Bu sosyal etki değerlendirme çalışması da Giriş bölümünde sözü edilen sınırlılıkları göz önünde bulundurarak, aşağıda tablo halinde sunulan hedeflerdeki değişimleri görmeyi amaçlıyor.

HEDEFLENEN SONUÇLAR

FARKINDALIK OLUŞTURMA

- Otizm Spektrum Bozukluğu konusunda bilinçli bir kamuoyunun oluşturulması.
- Başta öğretmenler olmak üzere toplumun farklı kesimlerinde otizmlili çocuklara yönelik ayrımcılığın önlenmesi ve hak temelli yaklaşıma dair farkındalığın yaygınlaştırılması.
- Tarama, ayrıntılı değerlendirme ve tanılama süreçlerinin dünya standartlarına getirilmesi ve ülke çapında yaygınlaştırılması.

MODEL GELİŞTİRME / UYGULAMA / YAYGINLAŞTIRMA

- PCDD’ın programları hedef konularak otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitiminde bilimsel temelli ve etkin bir modelin geliştirilmesi.
- Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların ve ailelerinin bilgi ve destek gereksinimlerinin karşılanması.
- Otizm Spektrum Bozukluğu konusunda eğitim vermek üzere eğitim kadrolarının yetiştirilmesi.
- Otizmlili çocukların meslek edinme, bağımsız yaşam ve sosyal yaşam imkanlarının geliştirilmesi ve desteklenmesi.
- Okulda geliştirilen modeli temel alan eğitimlerin ülke genelinde yaygınlaştırılması.

SAVUNU VE POLİTİKA GELİŞTİRME

- Savunu çalışmaları ile yasal düzenlemelerin ve politikaların iyileştirilmesi.

IV. SOSYAL ETKİ

IV. SOSYAL ETKİ

Tohum Otizm Vakfı, kâr amacı gütmeyen ve kamu yararını gözetten bir sağlık ve eğitim vakfı olarak 2003 yılındaki kuruluşundan bu yana otizm dendiğinde akla gelen alanların hemen hemen hepsinde, erken tanı ve erken eğitimden yetişkin istihdamına, akademik çalışmalardan farkındalık kampanyalarına, savunu faaliyetlerinden politika geliştirme amaçlı iş birliklerine kadar çok çeşitli başlıklarda çalışmalar yürüttü. Elbette tüm bu çalışmaların etkilerinin ayrı ayrı ortaya konulması için kapsamlı araştırmalar yürütmek gerekiyor. Öte yandan Tohum Otizm Vakfı'nın 2003'ten bu yana ürettiği çıktıların bir özetini sunmak, doğurabileceği etkilerin kapsamını göstermek açısından önem taşıyor.

Tohum Otizm Vakfı 2003 yılındaki kuruluşundan bu yana;

- **2005'ten** bu yana Avrupa Birliği, özel sektör kuruluşları, vakıflar, konsolosluklar ve büyükelçilikler ile kalkınma ajansları tarafından fonlanan toplam **36 projeyi hayata geçirdi.**
- **Otizme dikkat çekmek ve farkındalık yaratmak amacıyla 23 farklı kampanya hazırladı.** Bunların en uzun soluklu olanları, **2009-2014** yılları arasında **6 yıl** tekrarlanan “**Otizmin Farkındayım, Onların Yanındayım**” kampanyası ile **2014-2019** yılları arasında **6 yıl** tekrarlanan “**Otizme Mavi Işık Yak**” kampanyası oldu. **2004-2011** yılları arasında **8 yıl** boyunca da “**Otizmli Çocuklarla El Ele Bahar Şenliği**” etkinliğini düzenledi.
- **2010** yılından itibaren özel sektör, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler tarafından iş birliği, sosyal sorumluluk, proje, kampanya, dijital ve mobil uygulamalar, eğitim ve engellilik alanlarında dağıtılan **toplam 66 ödülün sahibi oldu.**
- **2005** yılından itibaren bir dizi kampanya, platform, ürün, video ve kumbara gibi araçtan faydalanarak aktif bir kaynak geliştirme süreci yürüttü.
- **2003'ten** itibaren hem aynı hem şartlı ve şartsız nakdi bağış kabul eden Vakfın **510.858 bireysel** ve **3.196 kurumsal bağışçısı oldu.** Kurulştan itibaren toplanan bireysel ve kurumsal bağış tutarı yaklaşık 44 milyona ulaştı.
- **Yazılı basında 4.325, görsel ve işitsel basında 1.075, e-basın'da 10.707 ve açık hava alanlarında 43.855 kez yer aldı.**
- Vakfın **Twitter, Youtube, Instagram ve Facebook** hesaplarındaki paylaşımlar **toplam 615 bin beğeni aldı.** **#otizmemaviışkyak** etiketi 2014'ten itibaren her yıl kampanya döneminde Trending Topics listesine yükseldi.
- **2003'ten** itibaren toplam **31 konferans** ve eğitim odaklı toplantı düzenledi veya sponsorluğunu yaptı. **61 bilimsel toplantıda** katılımcı olarak yer aldı. 32 bilimsel çalışma yürüttü ve 19 bilimsel yayın çıkardı. **41 öğrenci** için tez danışmanlığı görevini üstlendi.
- Kuruluşundan itibaren yürütölen tüm proje ve etkinlikler ile **toplamda 474.473 otizmli birey ve ailesine temas edildi.**

Tüm bu çıktılar temelde Vakfın üç özel amacının gerçekleştirilmesi yolunda adımların atılmasına fayda sağladı. Bu amaçlar şöyle sıralanıyordu:

- A FARKINDALIK OLUŞTURMA**
- B MODEL GELİŞTİRME / UYGULAMA / YAYGINLAŞTIRMA**
- C SAVUNU VE POLİTİKA GELİŞTİRME**

Sosyal etki değerlendirme çalışması sonucunda paydaşlarda gözlemlenen etkileri, paydaşların kendi gözlemlerine göre Tohum Otizm Vakfı'nın etkileri ve geçmişte yürütülen çalışmalara dair etki değerlendirme raporlarının bulguları bu üç amaç temelinde tartışılıyor.

— **A FARKINDALIK OLUŞTURMA** —

Tohum Otizm Vakfı, çalışmalarının odağına her şeyden önce toplumsal düzeyde otizme yönelik farkındalığın oluşması ve güçlenmesi hedefini koyuyor. Vakıf 2003 yılından bu yana yürüttüğü tüm çalışmalarda temas ettiği paydaşlara ve ülke çapındaki kampanyalar yoluyla Türkiye toplumuna;

- Otizmin erken tanı ve erken yaşta başlatılan yoğun eğitim desteği sayesinde önüne geçilebilecek /etkileri azaltılabilecek olan bir nörogelişimsel bozukluk olduğunu,
- Otizmin özelliklerini, nedenlerini ve sonuçlarını,
- Otizmin aileler, eğitimciler ve sağlık uzmanları tarafından gözlemlenebilecek ve erken tanı konulmasına yardımcı olacak belirtilerini,
- Otizmli çocukların ve ailelerinin toplumdaki farkındalık eksikliği nedeniyle yaşadıkları zorlukları, maruz kaldıkları ayrımcılıkları,
- Otizmli çocukların erken tanılama araç ve uzmanlarına ve özel ve örgün eğitime erişimlerinin bir hak olduğunu,
- Tüm bu başlıklarda yetkili kurum ve kuruluşların atmaları gereken adımlar bulunduğunu anlatmayı hedefliyor.

Vakfın farkındalık oluşturma başlığı altındaki etkilerini ortaya koymak üzere bu çalışma kapsamında yapılan paydaş görüşmelerinden toplanan bulguların yanı sıra, Vakfın geçmişte yürüttüğü ve halen yürütmekte olduğu projelerin çıktıları ve bu projelere dair etki değerlendirme çalışmalarının sonuçları incelendi. Ulaşılan bulgular takip eden bölümlerde Vakfın farkındalık oluşturma amacı çerçevesinde elde etmeyi hedeflediği sonuçlar paralelinde ele alınıyor.

Otizm Hakkında Bilinçli Kamuoyunun Oluşması

“

2003'ten bu yana yürütülen çalışmaların sonuçları, paydaşların ve Vakıf ekibinin ifadeleri ışığında değerlendirildiğinde, Tohum Otizm Vakfı'nın en öne çıkan etkisinin toplumda otizme yönelik farkındalığın oluşmasına sunduğu katkı olduğu görülüyor.

”

Görüşülen paydaşların hepsi, Vakfın Türkiye toplumunda otizmin bilinirliğine ve görünürlüğüne önemli bir katkı sunduğu konusunda hemfikir...

*“Yani otizm zaten Tohum'un katkılarıyla duyuluyor. Otizm denilince evet engelli, evde kalması gereken **hatta hasta, bazılarına göre -çok kaba olacak ama- deli, gibi görünüyordu** ama şimdi öyle değil. Yani otizm denince akla ilk gelen şey Tohum.”*

(Otizmli Öğrenci Velisi - 3)

*“Türkiye'deki otizm çalışmalarında ve otizmin bilinirliğinde çok ciddi bir yere sahip. **O bir kere tartışılmaz.** Ama tek değil, yani Tohum dışında da çok ciddi emekler veren, Tohum'dan daha eski kurumlar var. Tohum Otizm Vakfı'nın en büyük artısı, **çok ciddi bir ekonomik güce sahip.** Yönetim kurulundan dolayı, çevresinden dolayı. Çok güçlü olursanız, çok güçlü işler çıkartırsınız. Güzel çalışıyorlar.”*

(Sivil Toplum Kuruluşu - 1)

*“Vakfın çok iyi güttüğü bir politika var ve ben bunu hep takdir ediyorum. Birçok meslektaşım eleştirebiliyor da, hani çok medyatik deniyor, evet medyatik ve bu çok iyi bir şey. **Çünkü benim anneme, anneanneme ulaşıyorlar daha ne olabilir ki,** anneannem otizmi tanıyor yani bence bu dünyanın en iyi şeyi.”*

(Eğitici - 1)

“

Toplumda otizmi duyanların sayısı artıyor; ne olduğuna, neden olduğuna ve nasıl belirtiler gösterdiğine ilişkin farkındalık yükseliyor.

”

Tohum Otizm Vakfı'nın GfK Türkiye iş birliği ile 2015 yılında gerçekleştirdiği ve 2017 ve 2019 yıllarında tekrarladığı "Türkiye'de Bireylerin Otizm Algısı ve Bilgi Düzeyi" araştırması, 15 ilin kentsel kesimlerinde yaşayan 1.230 kişiden oluşan benzer bir örneklem üzerinden toplumda otizme yönelik farkındalığın ne düzeyde olduğunu görmeye ve dört yıllık dönemdeki değişimi izlemeye imkân veriyor (Ref.01). Bu araştırmanın sonuçlarına göre 2015 ile 2019 yılları arasında,

Otizmi duyanların oranı %29'dan %83'e yükseliyor,

Otizmi duymalarına rağmen nedenlerini bilmediğini ifade edenlerin oranı 2015'te %75 iken, 2017'de bu oran %62'ye ve 2019'da %51'e düşüyor.

Yalnızca dört yıllık bir süre içerisinde görülen bu değişimlerin umut vaat ettiği söylenebilir. Sosyal etkinin pek çok toplumsal belirleyicisi olmasından ötürü, farkındalık alanındaki bu değişimleri yalnızca Tohum Otizm Vakfı çalışmalarına atfetmek mümkün olmasa bile, bu dört yıllık dönemde Vakfın farkındalık alanındaki çalışmalarını hızlandırdığını, daha fazla sayıda kampanya gerçekleştirdiğini ve özellikle sosyal medyadaki paylaşım ve beğeni sayılarını en üst düzeye çıkardığını belirtmek gerekiyor. Tüm bu çalışmaların katkıda bulunduğu ve araştırma yoluyla ortaya konan diğer etkiler şöyle sıralanabilir:

Otizmin tedavi edilebileceğini düşünenlerin oranı 2015'te %18 ve 2017'de %15 iken, 2019'da bu oranın %21'e çıktığı görülüyor.

Otizmi duymalarına rağmen nedenlerini bilmediğini ifade edenlerin oranı 2015'te %75 iken, 2017'de bu oran %62'ye ve 2019'da %51'e düşüyor.

Otizmin tedavisinde kullanılan temel yöntem nedir sorusuna "Eğitim" yanıtı verenlerin oranı 2015 yılında yalnızca %14 iken, 2017'de %47'ye ve 2019'da %54'e çıkıyor.

2015'te otizmi duyanların %93'ü otizmin belirtilerini bilmezken, bu oran 2017'de %82'ye, 2019'da ise %56'ya düşüyor.

2015 ve 2017 yılındaki araştırmalarda katılımcıların Vakfın yürüttüğü kampanyalarında sıklıkla tekrarladığı bazı ifadelerle ne ölçüde katıldığını gösteren aşağıdaki tablo da, farkındalık başlığında 2015 ile 2017 yılları arasında nasıl değişimlerin gerçekleştiğini izlememizi sağlıyor.

İFADE	2015 (Katılıyorum & Tamamen Katılıyorum)	2017 (Katılıyorum & Tamamen Katılıyorum)	DEĞİŞİM ORANI
Otizmli bir bireye kesin teşhisi sadece Çocuk & Ergen Psikiyatristi koyar.	29%	40%	38%
Otizm erkek çocuklarda kız çocuklara oranla 4 kat daha fazla görülüyor.	19%	25%	32%
Otizmin belirtilerinden biri iletişim ve sosyal ilişki kuramamaktır.	36%	46%	28%
Dünyada ve ülkemizde otizmin yıllar içinde yaygınlığı hızlı şekilde artıyor.	31%	39%	26%

Tablodan da görülebileceği üzere otizmle ilgili temel birtakım doğrular ve kesin teşhisin ancak Çocuk ve Ergen Psikiyatristi tarafından konulabileceği gibi tanılama süreçleri açısından kritik bir bilgide %26 ile %38 arasındaki oranlarda değişimler gerçekleşiyor.

“

Toplumda güçlenmekte olan farkındalığın en önemli etkisi, otizmlı çocukların ebeveynlerinin toplum içerisindeki deneyimlerinde izleniyor.

”

Toplumda otizme yönelik farkındalığın gelişmesi, her şeyden önce otizmlı çocukların ailelerinin deneyimlerinde bazı etkiler doğuruyor. Ebeveynler toplum içerisinde maruz kaldıkları ayrımcılıkların azaldığına dair anekdotlar anlatıyor ve en azından kelimenin bilinmesinin bile, çocuklarının etiketlenmesine yönelik davranışların azalmasına katkıda bulunduğunu ifade ediyor. Yalnızca sokaktaki insanların değil, karşılaştıkları doktorlar, eğitimciler, öğretmenler ve kendi akrabalarının bakışlarında da değişimlerin sözkonusu olduğu belirtiliyor.

“Kabullenme oranını artırdı. İnsanlar daha rahat kabulleniyor. Önceden sesli bile otizm neydi derken, şimdi çok biliniyor otizmin ne olduğu. Hani diyorum ya, bu çocuklar sakat değil, bu çocuklar farklı. Diğerlerinden farklı. Bunun kabullenmesini kolaylaştırdı.”

(Otizmlı Çocuk Ebeveyni)

“

Yürütülen projeler yoluyla otizmlı çocuklarla farklı kesimlerden çocuklar arasında eşit temasa dayalı ilişkiler gelişiyor, otizmlı çocukların akranları arasında da farkındalık oluşması sağlanıyor.

”

Vakfın konvansiyonel anlamdaki farkındalık çalışmalarının yanında yürüttüğü her çalışma, bir yandan doğrudan otizmlı çocukların iyi olma hallerine katkı sunarken, diğer yandan toplumun farklı kesimlerinden çocuklar ile otizmlı çocuklar arasında temasların kurulmasını sağlayarak, erken yaşta çocuklarda otizme yönelik farkındalığın oluşmasına katkı sunuyor.

“Tohum Otizm Vakfı'na verdiğimiz proje desteği kapsamında 13 farklı okulda 13 farklı atölye kuruldu; müzik atölyesi, seramik atölyesi, resim atölyesi gibi. Özellikle müzik atölyesi kurulan okullarda mesela orkestra kurdular. Bu orkestralarda otizmlı çocuklarımızla diğer çocuklar arasında kaynaşma oldu. Mesela işte biri darbuka çalıyor öbürü işte tef çalıyor darbuka çalan otistik arkadaşı tef çalışıyorsa ona hemen işte şimdi senin sıran, şimdi sen yapacaksın onun adına da takip ediyor mesela. Veya işte arkadaşı hani bir şey ihtiyacında ise hemen ona yardımcı oluyor oturmasında, kalkmasında, sahneye çıkmasında, gitmesinde, mikrofonunu tutuyor. Dolayısıyla ben çocukların özellikle birbirleri ile kaynaştığını, bu çalışmaların gerçekten işe yaradığını gözlemledim. Olumlu yönde birbirlerine yardımcı oluyorlar.”

(Kamu Kurumu - 3)

Benzer bir etkiyi, 2017-2019 yılları arasında sürdürülen ve halen devam eden “Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte” projesinin Yaşama Dair Vakıf tarafından yürütülen izleme ve etki değerlendirme çalışmasının sonuçlarında da izlemek mümkün (Ref. 06). Proje kapsamında eğitimde otizmli çocuklar da dahil olmak üzere engelli çocukların hakları konusunda farkındalık çalışmaları ve çocuklara yönelik içerik uygulamaları gerçekleştiriliyor. Bu çalışmaların normal gelişim gösteren öğrencilerdeki etkileri raporun aşağıdaki bulgusunda görülebiliyor.

“[Proje kapsamındaki] festival etkinlikleri, projenin öğrenciler üzerindeki etkilerini görünür kılıyor. Festival etkinliklerine katılan öğrenciler arasında sınıflarında içerik uygulaması yapılmış öğrencilerin söylemleri diğerlerinden belirgin bir biçimde ayrılıyor. Öğrencilerin farklılıklar ve engellilik odağında cümleler kurdukları ve bu vesileyle festival etkinliklerinin ana mesajlarının diğer öğrencilere de taşındığı görülüyor. Etkinlikler boyunca engelli bireylerin yanında çocukların hayli rahat olduğu, herhangi bir dışlayıcı bakış veya davranış sergilemedikleri, konuşmalarında kabullenici ve kapsayıcı bir cümleler kullandıkları görülüyor. Bu yorumları özellikle sınıflarında içerik uygulaması yapmış olan çocukların yaptıkları anlaşılıyor.”

(Ref. 06)

“

Otizm alanında çalışmamakla beraber, farklı uzmanlıkları nedeniyle Tohum Otizm Vakfı ile iş birliği yapan paydaşların kendilerinde de otizm farkındalığının oluştuğu / güçlendiği görülüyor.

”

Tohum Otizm Vakfı yalnızca hedef kitlelerinde değil, temas ettiği tüm paydaşlarda otizm farkındalığının artmasına katkıda bulunuyor.

“Ben bile bir süre öncesine kadar çoğu şeyin farkında değildim yani, tabii ki karıştırmıyordum farklılıkları birbiriyle ama hani ne yapılabilir, aslında ne kadar acı bir gerçekle karşı karşıyayız, ne kadar yaygın görülen bir durum olduğunun ben de farkında değildim. Burada çalışmaya başladığımdan itibaren, Vakıf ile olan iş birliklerini incelemeye başladığımdan itibaren ben de bir farkındalık kazandım.”

(Özel Sektör Kuruluşu)

“

Farklı illerdeki okulların özel eğitim sınıflarının, özel eğitime uygun materyalle donatılması, bu sınıflara yönelik ilgiyi artırarak, otizmli öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrencilerin temas etmesini sağlıyor ve okul çapında otizm farkındalığının güçlenmesine katkıda bulunuyor.

”

Tohum Otizm Vakfı'nın TANAP ve Milli Eğitim Bakanlığı iş birliği ile yürüttüğü "Eğitime Uzanan Yol" projesi kapsamında 20 ilde, her ilde 3 okul olmak üzere toplam 60 ilkokul ve ortaokul düzeyindeki genel eğitim okulunun özel eğitim sınıflarına donanım desteği sağlanıyor (Ref. 05). Bu projenin 2018-19 tarihlerinde uygulanan 2. Fazı için gerçekleştirilen etki değerlendirme çalışması, sınıflarına materyal donanımı sağlanan özel eğitim öğretmenleri ile yapılan görüşmeleri de içeriyor. Öğretmenlerin ifadeleri, özel eğitim sınıflarına getirilen materyallerin okulun tamamında dikkat çektiği, diğer öğrencilerin ve öğretmenlerin sınıflarındaki otizmli öğrencilerle temas etmesini sağladığını ortaya koyuyor.

"Hemen gelip ilgileniyorlar, bir bakıyorlar, "Öğretmenim biz de gelebilir miyiz?" falan. Güzel şeyler oluyor, diğer öğrencilerin de ilgisini çekiyor." (Ref. 05 - Görüşme, SD1, s.19)

(Ref. 05 - Görüşme, SD1, s.19)

Ayrımcılığın Önlenmesi ve Hak Temelli Yaklaşım Yönelik Farkındalığın Yaygınlaşması

Otizmin bilinirliğini artırmak, toplumsal düzeyde elde edilmesi hedeflenen bir sonuç. Öte yandan otizmlili çocukların temas ettiği ilk halkada yer alan ailelerin, sağlık uzmanlarının ve öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin artması, özellikle de otizmli çocukların başta eğitim alanında maruz kaldıkları ayrımcılıkların önlenmesi ve yasal hakları olan imkanlardan yararlanabilmesi açısından önem taşıyor. Vakfın yürüttüğü pek çok farkındalık çalışmasının odağında bu hedef yer alıyor. Bu hedef doğrultusundaki etkiler şöyle sıralanabilir:

“

Projelere katılan öğretmenlerde otizm konusunda doğru bilinen yanlışların fark edildiği, farkındalık düzeyinde bir dizi değişimin hızlıca gerçekleştiği görülüyor.

”

Vakfın yürüttüğü projelerin etki değerlendirme çalışmalarının incelenmesi, projelerin sunduğu içeriklerle temas eden öğretmenlerin farkındalık düzeyinde nasıl değişimlerin gerçekleştiğine dair bulguları ortaya koyuyor. Bunlardan ilki, kullanılan dil ile ilgili. Öğretmenler eğitimler yoluyla özelde otizmli öğrencilere, genelde ise sınıflarındaki farklı kimliklere ve özelliklere sahip öğrencilere yönelik ayrımcı unsurlar içeren ifadelerini fark etmeye başlıyor. "Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte" projesinin etki değerlendirme çalışması kapsamında öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin kullandıkları dilin ayrımcı olmaması konusunda hayli özenli davrandıkları, hata yaptıkları zaman düzelttikleri, emin olamadıkları kelimeleri sorguladıkları gözlemleniyor (Ref. 06). Bu çalışma aynı zamanda eğitimlerde öğretmenlere sunulan içeriklerin, öğretmenlerin geçmişte otizmli ve diğer engelli öğrencilerine karşı hatalı tutumlarını fark etmelerine ve bunları dile getirmeye başlamalarına katkı sağladığını ortaya koyuyor.

“Eğitimin öne çıkan en güçlü etkilerinden biri öğretmenlerin kendilerini sorgulamaya girişmesi. Daha önce engellilik konusu ile ilgilenmemiş olmak, geçmişte yapılan ve ayrımcılık kapsamına giren hatalar üzerine düşünmek öğretmenlerde bir utanç duygusu yaratıyor. Öğretmenler geçirdikleri dönüşümü “geçmişte yaptıklarından utanma”, “kendini kötü hissetme”, “bir iç çatışma yaşama”, “kendini sorgulama”, “kafa değişikliği” gibi ifadelerle dile getiriyor.”

(Ref. 06)

“Eğitime Uzanan Yol” Projesi kapsamında düzenlenen seminerlere katılan bir öğretmen, yukarıda ifade edilen etkinin bir örneğini veriyor.

“Seminere gitmeden önce arkadaşşıma [otizmli] çocuğun ağzına sakız ver, oyalar demiştim. Sonra arkadaşşıma gittim senden özür diliyorum dedim.”

(Ref. 05 - Odak grup, B7, s.55)

Otizm ve diğer engellilik halleri söz konusu olduğunda toplumda hakim olan yaklaşımlar, bu bireylere “acıması” ve “yardım edilmesi” gerektiği yönünde. Tohum Otizm Vakfı, yürüttüğü çalışmalarda bu yaklaşımın otizmli çocuklar ile tipik gelişim gösteren çocuklar arasında bir hiyerarşi kurarak ayrımcılığa neden olduğu, bunun yerini hak temelli bir yaklaşımın alması gerektiği fikrini yaygınlaştırmaya çalışıyor. Yine “Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte” projesine katılan öğretmenlerin söylemleri, verilen eğitimlerin engelli öğrencilere yönelik acıma, merhamet, hayırseverlik yaklaşımlarına dair ciddi bir sorgulamaya yol açtığını gösteriyor.

“Engellilere karşı olan ve merhametten kaynaklanan korumacı tavrın yanlış olduğunu düşünmemiştim hiç bugüne kadar. Bunun yanlış olduğunu işin felsefesi yapıldığında çok net bir şekilde gördüm. Onlar bizim acıyacağımız, sahipleneceğimiz, yardımda, lütufta bulunacağımız insanlar değil. (...) Bu benim geride kalan tecrübemle çatışan bir şeydi.”

(Ref. 06 - Eğitime Katılan Öğretmen-13)

“

Projelere katılan öğretmenlerin başta otizmli çocuklar olmak üzere sınıflarındaki tüm farklılıkları kapsayan bir eğitim yaklaşımını benimsedikleri gözlemleniyor.

”

Vakfın yürüttüğü projelerin ve etki değerlendirme raporlarının incelenmesi, Vakıf tarafından sınıf öğretmenlerine, özel eğitim öğretmenlerine ve okul öncesi öğretmenlere sunulan içeriklerin ortak bir etki yarattığını gösteriyor: Öğretmenler, sınıflarında başta otizmlili öğrenciler olmak üzere tüm engellilere ve farklılıkları olan öğrencilere uygun öğrenme ortamlarının ve içeriklerinin tasarlanması gerektiğini öğreniyor. Öğretmenlerin bu perspektifi sınıflarına taşımalarıyla sonuçlanabilecek tutumlar geliştirdikleri de anlaşıyor. Yukarıda sözü edilen “Eğitime Uzanan Yol” projesine katılarak eğitimlerden faydalanan bir öğretmenin sözleri bu etkiye işaret ediyor:

“Eğitime gitmeden “bu çocukların zekâlarında sorun yok, sadece her şey karmaşık görünüyor gözlerine” diye düşünüyordum. Planlama, sınıf ortamının ona göre ayarlanması, varsa destek odasının hocası ile birlikte, bu gibi şeyler aklımda oluştu bu eğitimden sonra. Öncesinde buna dikkat etmezdim.”

(Ref. 05 - Odak grup, Bay11, s.143)

Benzer bir durumu “Eğitime İlk Adım: Okul Öncesi Kaynaştırma Projesi”nin sonuçlarında da görmek mümkün (Ref. 02). 2016 yılında yürütülen bu proje kapsamında özel eğitim öğretmenlerine, okul öncesi öğretmenlerine ve okul yöneticilerine eğitimler veriliyor. Projenin temel amacı, “özel gereksinimli çocuk bulunan okul öncesi kurumlarda çalışan öğretmenlerin özel eğitim ve kaynaştırma konusunda bilgi ve deneyimlerinin artırılması; özel eğitim ihtiyacı bulunan çocukların akranlarıyla birlikte eğitime erişimlerinin sağlanması” olarak ifade ediliyor.

Bu proje için gerçekleştirilen izleme değerlendirme çalışmasının sonuçları, öğretmenlerin kaynaştırma kavramına daha bütüncül bir biçimde bakmayı öğrendiklerini ve tüm çocukları kendilerine özgü ihtiyaçları olan bireyler olarak görmeye başladıklarını ortaya koyuyor.

“Sınıfa bütüncül bir bakış açısıyla bakmayı öğrendim. Çocuk ölçümleme formuyla, özel gereksinimli çocuğun da diğer çocuklardan çok daha fazla problem davranış sergilemediğini göstermiş olduk.”

(Ref. 02)

Benzer şekilde, “Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte” projesinin uygulandığı pilot okullardaki öğretmenlerin de kapsayıcı bir eğitim perspektifini benimsemeye başladıkları ifade ediliyor. Projenin etki değerlendirme çalışmasında ortaya konan dikkat çekici bir bulgu, perspektifteki değişimlerin öğretmenlerin sınıflarına otizmlili öğrencileri kabul etmek konusunda da daha istekli olmalarını sağlaması. Bu durumun otizmlili çocukların okullara kaydedilmesi sırasında veliler, öğretmenler ve idareciler arasındaki gerilimleri azalttığı belirtiliyor. Pilot okullardan birinde görev yapan bir idareci bunu şu şekilde ifade ediyor:

“Ben bu eğitime katıldıktan sonra bu sene müdürümüz gülerek, gayet mutlu bana dedi ki, ‘bir engelli öğrencimiz var, onu sana paslıyorum hemen’. Dedim ki ‘tamam hocam gönderin, harika, büyük bir şans’. Çok olumlu bir hava var okulumuzda. Bu eğitime katılmasaydım çok tedirginlikle yaklaşırdım. Zaten hafif otizmlili bir öğrencim var, ikisini birden kaldıramayabilirim derdim. Böyle yapmayalım hocam diyebilirdim, gibi gibi.”

(Ref. 06 - Eğitime Katılan Öğretmen-03)

“

Farkındalık çalışmaları ile temas edilen ailelerin otizmlili çocuklarının yasal haklarını öğrenmeleri, yalnızlık ve çaresizlik duygularını azaltıyor, çocuklarını daha iyi savunabilmelerini sağlıyor.

”

Projeler kapsamında otizmlili çocuklara yönelik ayrımcılığın önlenmesi ve hak temelli yaklaşımın geliştirilmesi hedefine yönelik olarak yürütülen çalışmalar, otizmlili öğrenci velilerini de güçlendiren etkiler doğuruyor. Vakfın TANAP ve MEB iş birliği ile yürüttüğü “Eğitime Uzanan Yol” projesinin 2019 yılındaki 2. Fazı için gerçekleştirilen etki değerlendirme çalışması, proje kapsamında düzenlenen farkındalık seminerleri ile 20 ilde toplam 1.950 aile, paydaş, kurum ve kuruluşa ulaşıldığını ve seminerlerin en önemli etkilerinden birinin otizmlili çocukların ebeveynlerinin kendilerini çocuklarının haklarını savunmak konusunda daha güçlü hissetmeleri olduğunu ortaya koyuyor.

“Tohum’un avukatı vardı biraz sorunlara yönelik öğrendiğim şeyler oldu, haklarımız noktasında. Bilmediğim birkaç şey vardı, kaynaştırmayla ilgili. RAM böyle bir karar verirse yapılacak bir şey yok gibi düşünüyordum. İtiraz hakkımız varmış.”

(Ref. 05 - Görüşme, N, s.10)

“Seminerde gelen avukat bana yol gösterdi. Bizim haklarımız olduğunu, sınıfta bulunan velilerin bile eğer çocuğum için bir imza attıkları zaman onların suçlu duruma düştüğünü, bunun cezasının hapis olduğunu, ayrımcılığa gittiğini öğrendim.”

(Ref. 05 - Görüşme, L, s.68)

“Eğitimde Engelli Hakları: Okulda Birlikte, Hayatta Birlikte” projesinin uygulandığı okullarda da özellikle proje kapsamında düzenlenen “kapsayıcı eğitim” odaklı festival organizasyonu sayesinde velilerle doğrudan temasın sağlandığı, velilerin hak temelli eğitim yaklaşımı ile bu festival sayesinde tanıştığı, projenin etki değerlendirme raporunda belirtiliyor. Proje katılımcısı bir öğretmen bu etkiyi şu şekilde ifade ediyor.

“Özellikle işte velilerin S. ile bir araya gelmesi işte hani engelliye bakış açısıyla ilgili konuşmaları bence çok olumlu bir olaydı. Çünkü yani biz okul olarak velilerle çok iletişim kuramıyoruz. Ne kadar çok çabalsak da onlar istedikleri sürece geliyorlar. Bu festival ilgi çekici oldu onlar için ve katılmak istediler anladığım kadarıyla ve katıldıkları için de güzel şeyler kazandıklarını düşünüyorum.”

(Ref. 06 - Sınıf Öğretmeni)

Tanılama Süreçlerine Dair Bilgi ve Farkındalığın Yaygınlaşması

Tohum Otizm Vakfı'nın genel amaç tarifi içerisinde yer alan unsurlardan biri, otizmlili çocukların mümkün olduğu kadar erken yaşta tanınip uygun eğitimlere başlayarak, gelişimsel açıdan önemli bir fırsat penceresi sunan yaş aralığında en yoğun eğitimleri almalarını ve dolayısıyla tipik gelişim gösteren akranları ile aralarındaki farkı kapatmalarını sağlamak. Bunun ilk aşaması otizmlili çocukların erken tanı almalarını sağlamak olduğundan ailelerin, sağlık uzmanlarının ve öğretmenlerin otizmin belirtilerine yönelik farkındalıklarının yüksek olması ve ellerinin altında dünya standartlarında bir tanılama aracı bulunması gerekiyor. Vakfın kuruluşundan bu yana yürüttüğü çalışmaların bunun sağlanmasına ne ölçüde etki ettiğı, paydaşlarla yapılan görüşmeler ve Vakfın yürüttüğü çalışmaların çıktı ve sonuçları üzerinden izlenebiliyor.

“

Otizmin sağlık uzmanları, öğretmenler ve ebeveynler tarafından bilinirliğinin artması, otizmlili çocukların erken tanınmasına imkân veriyor.

”

Yürütülen farkındalık çalışmalarının önemli bir etki hedefi, otizmlili çocuklarla temas eden sağlık uzmanlarının ve ebeveynlerin çocuklardaki farklılıkları daha erken tespit edebilir hale gelmelerini sağlamak. Bu etkiyi, bu çalışma kapsamında görüşülen özel eğitim öğretmenleri ve velilerin ifadelerinde de izlemek mümkün.

“Aileler artık daha dikkatli oluyor, içine kapanık demiyorlar mesela, babası da böyleydi demiyorlar hani, hemen götürüyorlar doktora. Hemen yoğun eğitime alıp, hatta tanı almaya bile gerek kalmadan önleyebiliyorlar.”

(Eğitici - 1)

“Tohum yaptığı kamu spotlarıyla toplumun bütün kesimlerinin yaklaşımını değiştirdi, doktorlar da aynı şekilde. Bundan 9 yıl önce doktor bana ne dedi biliyor musunuz? Bu çocuk biraz şehla mı, dedi. Halbuki sola bakıyor sürekli o otizmin belirtisi, göz kontağı kurmuyor.”

(Eski Öğrenci Velisi)

Bunun bir başka örneğine “Eğitime Uzanan Yol” projesinin izleme değerlendirme raporunda da rastlıyoruz. Proje kapsamında eğitim alan öğretmenlerin otizm konusunda algılarının açıldığı ve okullarındaki otizmlı çocukları görebilmeye başladıkları gözlemleniyor. Bu etkinin özellikle branş dışı, yani özel eğitim öğretmeni olmayan öğretmenlerde görüldüğü ifade ediliyor.

“Benim okulumda da OSB’li bir çocuk varmış, seminerden sonra farkına vardık. Yani hafif düzeyde bir çocuk ve belirtilerini çok da yakalayamıyoruz.”

(Ref.05 - Odak grup, Erz6, s.123)

Vakfın bu etki hedefi doğrultusundaki önemli bir çalışması 2017 yılında İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen ve İstanbul Halk Sağlığı Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü iş birliği ile yürütülen “Otizmde Tarama, Tanılama ve Eğitim Modelinin Geliştirilmesi” projesi (Ref. 03). Projenin etkilerine yönelik bir değerlendirme yapılmamış olmakla birlikte, elde edilen çıktılar sağlık uzmanlarının otizm farkındalığının artması ve erken tanılamamanın yaygınlaştırılması açısından önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Projenin amacı 18-36 aylık çocuklara yönelik tarama, tanılama ve eğitim hizmetlerinin niteliğinin artırılarak gelişimlerinin desteklenmesi olarak belirtiliyor. Proje kapsamında Aile Sağlığı Merkezlerinden gönüllü 135 aile hekimi ve aile sağlık elemanı birebir ziyaret edilerek, kendilerine otizm hakkında ve otizm riskinin belirlenmesini sağlayan M-CHAT R-F ölçeği ile ilgili bilgilendirme yapılıyor. Hem otizmin ne olduğunun, hem de M-CHAT R-F tarama ölçeğinin nasıl uygulanacağını anlatıldığı bir video projeye katılan tüm gönüllü aile hekimleri ve aile sağlık elemanlarına e-mail yoluyla gönderiliyor; ayrıca otizm belirtilerinin anlatıldığı 16 video çekilerek sosyal medyada yaygınlaştırılıyor.

Proje, otizmin tanınması konusunda sağlık uzmanlarının farkındalık ve kapasitelerini artırmanın yanında çocukların doğrudan tanı almasını da sağlıyor. Bu kapsamda;

- İstanbul’da 9.010 çocuk M-CHAT R-F ölçeği ile taramadan geçiriliyor,
- Tarama sonucunda 911 çocuk riskli bulunuyor ve telefon yoluyla bu çocukların takibi yapılıyor,
- Follow-up yapılan 764 çocuktan 322’si bu aşamada da riskli çıkıyor ve muayeneye çağrılıyor,
- Muayeneye gelen 234 çocuğun 70’ine otizm, 67’sine ise gelişim geriliği tanısı konuyor.

Proje kapsamında yapılan bu tarama çalışması; Biruni Üniversitesi Etik Kurulu’na sunuluyor ve onay alıyor. Aynı zamanda proje bağlamında Prof. Dr. Özgür Öner ve Prof. Dr. Kerim Münir tarafından yazılan makale dünyanın en önemli akademik otizm yayınlarından birinde yer buluyor ve Journal of Autism and Developmental Disorders’da “Modified Checklist for Autism in Toddlers Revised (MCHAT-R/F) in Urban Metropolitan Sample of Young Children in Turkey” başlığıyla 2019’da yayımlanıyor.

Bu makale daha sonra Türkiye’nin, “Dünya Otizm Görülme Sıklığı Haritası”na [Global Autism Prevalance Map] girmesini sağlıyor.

<https://prevalence.spectrumnews.org/>

2003 yılından bu yana yapılan çalışmaların incelenmesi ve paydaşların gözlemleri, Tohum Otizm Vakfı'nın, Türkiye toplumunda otizme yönelik farkındalığın gelişmesine önemli bir katkı sunduğunu ortaya koyuyor. Öte yandan hem farkındalık düzeyinin hayli düşük bir noktadan başlamış olması hem de farkındalığın otizmlili bireyler için olumlu sonuçlar doğuracak tutum ve davranış değişikliklerine yol açmasının uzun vadede gerçekleşebilen zorlu bir süreci gerektirmesi nedeniyle, henüz bu alandaki etkiler açısından yolun başında olduğumuzu söylemek mümkün.

"Toplumsal algı açısından olumlu diyebileceğimiz bir durum yok. Çocuklar okula alınmıyor. Örneğin Aksaray'daki olay münferit bir olay değil. Aileler damgalamaya maruz kalıyor. Bakanlık da farkındalık çalışmaları yürütüyor, kampanya yapıyor, ama etkili olmuyor. Bir kısım aileler ayırdına varabilir tabii ama o kadar."

(Ref. 06 - Eğitime Katılan Öğretmen-03)

Dolayısıyla farkındalık oluşturma açısından Vakfın önündeki gelişim alanı içerisinde aşağıda sıralanan rotalar yer alıyor.

- Mevcut çalışmaların devam ettirilmesi, ailelerin en çok sorun yaşadığı karma eğitim karışıklığı ve doğru bilinen yanlışlar konusunda yoğun çalışmaların yapılması,
- Çalışmaların etkilerini yaygınlaştırmak amacıyla farklı toplumsal kesimlere ulaşmak için yeni paydaşlarla iş birlikleri kurulması,
- Diğer sivil toplum kuruluşları ile yürütülecek kolektif çalışmalar yoluyla farkındalık oluşturma görevini üstlenmesi için kamu kurumları, politika yapıcılar ve siyasetleri hedefleyen savunu faaliyetlerine ağırlık verilmesi.

B MODEL GELİŞTİRME / UYGULAMA / YAYGINLAŞTIRMA

Tohum Otizm Vakfı'nın otizm alanında yaratmak istediği etkilerin bir başlığını Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların erken eğitimi için bir eğitim modeli geliştirmek, bu modeli uygulayarak rafine etmek ve nihayetinde topluma yaygınlaştırmak oluşturuyor. Bunun için Vakfın kullandığı temel araç, 2006 yılında kurulan Tohum Otizm Vakfı Özel Eğitim Okulu. Okul, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışıyor ve otizmlili çocuklara erken çocukluk, okul öncesi ve okul eğitimi ile destek eğitim hizmetleri sunuyor. Okulda yürütülen uygulamalı davranış analizi modeline dayalı eğitim hizmetleri, ABD'de bulunan ve Uluslararası Davranış Analizi Birliği'nin 1999 tarihli 'Davranış Analizine Kalıcı Katkı' ödülünü elinde bulunduran PCDI (Princeton Child Development Institute - Princeton Çocuk Gelişim Enstitüsü) kurumunun uyguladığı modeli esas alıyor.

2003'ten bu yana Tohum Otizm Vakfı Okulu aracılığıyla ulaşılan faydalanıcıların sayısına bakıldığında;

- 2.331 çocuğa bire bir eğitim verildiği,
- Toplamda 1.014 öğrenciye 20.910.072,82TL burs olanağı sağlandığı
- 7.365 çocuk için değerlendirme yapıldığı,
- 64 lisans ve lisansüstü öğrencisine staj ve danışmanlık imkanı verildiği,
- PCDI eğitmen gözlem ve etkinliklerine 1072 kişi/gün eğiticinin gönderildiği,
- 1.809 ebeveyn ile yüz yüze görüşme yapılarak rehberlik hizmeti sunulduğu ve 6.916 ebeveyne telefon üzerinden destek verildiği, görüldüğü.
- Tohum Otizm Vakfı Okulu Modeli yurtdışında bulunan iki kuruma direktör adayların eğitilmesi ve müfredatın paylaşımı ile transfer edildi. Bu iki ülkedeki kurumlar aynı modelle eğitime devam ediyor.

Vakfın, Özel Tohum Vakfı Özel Eğitim Okulu aracılığıyla geliştirdiği modelin otizmlı çocuklar, aileler, özel eğitim öğretmenleri ve diğer paydaşlar üzerinde nasıl etkiler doğurduğuna, hayatlarında neleri değiştirdiğine dair gözlemler, aşağıda başlıklar halinde sunuluyor. Ardından da bu modelin ülke çapında yaygınlaştırılması için gerçekleştirilen çalışmalar ile, bu çalışmaların etkilerine dair bulgular paylaşılıyor.

Otizmlı Çocuklardaki Etkiler

“

Okulda uygulanan modelin ilk ve en belirgin etkisini, otizmlı çocuklardaki bir dizi kazanımın hızlıca gerçekleşmesi oluşturuyor.

”

Okulda uygulanan modelin ilk etkisi elbette otizmlı öğrencilerde gerçekleşen değişimler. Okuldaki eğitimlere devam eden otizmlı çocukların ebeveynleri, çocuklarında gözlemledikleri ve en önemsedikleri kazanımları şöyle sıralıyor.

Yönergeleri takip etmeyi öğrenme

Beklemeyi / sabretmeyi öğrenme

Nezaket kurallarına özen gösterme

Süre kullanımını öğrenme

Toplum içindeki davranışların düzene girmesi

Dil gelişimi

Tekrarlayan davranışların azalması

"Neler değişmedi ki! Oęlum yürüyerek gidiyor, hayır dediğimizde, hayır komutlarını biliyor. Ondan sonra bir markete gittiğinde, onun parasını verip çıkabileceğini biliyor. Ben oğlumla bütün etkinlikleri yapabiliyorum artık. Sokaęa çıkabiliyorum, kantine gidebiliyorum, alışveriş merkezinde gezebiliyorum. Bunların hepsini yapabiliyorum. Eve kapalıydık biz. Babası götürmüyordu. Çünkü karga tulumba dışarı çıkartıyorduk onu. Tohum'un ben çok yararını gördüm."

(Otizmli Öğrenci Velisi - 5)

"Oęlumuzun gelişimiyle ilgili bilişsel açıdan çok fark yaşadık. Üç kelimeli cümle kuruyordu ama anlaşılabilir vaziyette değildi veya mantıklı değildi. Kelime dağarcığı çok gelişti, muhakeme yeteneği arttı. İnce motorda gelişme oldu. En çok da sosyal gelişime Tohum katkı sağladı."

(Otizmli Öğrenci Velisi - 1)

Programların çocukların özgün ihtiyaçlarına göre farklılaştırılarak planlanması, her çocuğun kendi gelişim alanlarında ilerleyebilmesini sağlıyor ve eğitimde verimsizliği ve zaman kaybını önüyor.

Ebeveynler çocuklarına otizm tanısı konulmasıyla birlikte uzun soluklu ve yorucu bir arayış içerisine giriyor. Bu süreçte çocuklarının farklı gelişim alanlarını destekleyecek kurumların ve eğitimlerin peşine düşüyor. Okulda sunulan eğitim modelinde her çocuğun kendi ihtiyaçlarına odaklanan ve ona özgü hedefler koyan bir sistem uygulanıyor ve bu sistem öğrencilerin eğitimlerden daha etkin bir biçimde faydalanmalarını, ihtiyaç duymadıkları veya edinemeyecekleri kazanım hedefleri ile vakit kaybetmemelerini sağlıyor.

"Benim çocuğumda şu oldu; tamamen bireysel, yani mesela onun eksiklerine yönelik bir program çıkartıldı. Mesela davranış mı çalışılması gerekiyor, davranış çalışıldı. Bilişsel olarak mı sıkıntısı var, ona çalışıldı veya ince motorunda mı var, ona çalışıldı, işte hangi yönde eksiği varsa. Bunlar toplanıp bir bütün oluşturuyor. Bir dersi atladığı zaman onu kaybetmiş olmuyor, kendi planına göre ilerliyor."

(Otizmli Öğrenci Velisi - 1)

"Kendisi banyo yapıyor, duş alıyor. Daha kendi kendine yetebilen bir hayat yaşayabiliyor artık. Ama mesela bu Tohum'un doğrudan verdiği bir şey değil. Bunu biz istedik, Tohum bize böyle bir program çıkardı. Benim çocuğum konuşamıyor ama hani başka bir öğrenci eğer konuşabiliyor olsaydı, akademik yeteneği olsaydı, yazabiliyor olsaydı onun için farklı bir teknik uygulayacaktı Tohum."

(Otizmli Öğrenci Velisi - 4)

Okuldaki eğitim modeli otizmli çocuklar için gündelik yaşamı kolaylaştırıyor, toplum içerisinde daha güvenli bir biçimde hareket edebilmelerini sağlıyor.

Okul, her çocuğun değilse de, toplum içerisinde bir miktar bağımsız hareket edebilen çocukların daha güvenli bir biçimde ailelerinden uzaklaşabilmelerini sağlıyor.

“Ya tabii ki oldu mesela ben çocuğumun kesinlikle tek başına bir yere gideceğini düşünmüyordum. Mesela burada hani doğru düzgün, etrafına bakmadan yürümeyi, yabancı insanlarla kesinlikle iletişim kurmaması gerektiğini, kendi adresini, telefonunu, bizim telefonumuzu, kayb olduğunda ne yapacağını öğrendi mesela. Telefonu söylüyor, bize ulaşıyor.”

(Otizmli Öğrenci Velisi - 3)

“Mesela başını alıp gidiyordu, annem nerede demiyordu. Gidince tabii çok panik oluyorsunuz, yani bir anda yok olabilir istiyorsa, arkayı döndün, buraya döndün çocuğun yok. Olabiliyordu bu tip şeyler, artık olmuyor.”

(Otizmli Öğrenci Velisi - 4)

“

Eğitim modeli, çocukların örgün eğitime devam etmelerini sağlayacak becerileri de kazanmasını sağlıyor.

”

Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar, örgün eğitim sistemi içerisinde gelişimsel farklılıklarının yanında mevcut eğitim sisteminin pek çok unsuru nedeniyle de akranlarına kıyasla dezavantajlı bir pozisyonda yer alıyor. Okulda uygulanan davranış odaklı model, çocuklara örgün eğitimde yer aldıklarında yaşadıkları zorlukları hafifletecek beceriler kazandırarak, eğitimlerini akranlarından soyutlanmadan devam ettirebilmelerine destek oluyor.

“Eğer bizim çocuklarımız Finlandiya’daki gibi yaparak, projelendirerek, hayatın içinde yaşayarak, okumaya ağırlık vererek, kendilerini gerçekleştirmeye yönelerek eğitim alabilselerdi, bizim otizmli aileler olarak zaten sorunlarımızın çok önemli bir kısmı çözülecekti. Fakat biz elimizdeki davranışçı eğitim modelini okullarımızın tamamında uyguluyoruz. Bize de Tohum ne veriyor, işte bu sisteme tak diye oturan bir çocuk veriyor, anlatabildim mi?”

(Eski Öğrenci Velisi - 4)

“

Kaynaştırma öğrencisi olan veya özel eğitim sınıflarına devam eden çocukların sınıf öğretmenleri ile okuldaki eğitimciler arasında kurulan ilişkiler, çocukların gelişiminin bütüncül bir biçimde takip edilmesini sağlıyor. Aynı zamanda dolaylı olarak bulundukları okuldaki sınıf öğretmenlerinin, diğer velilerin ve okul ikliminin dönüşmesine katkıda bulunuyor.

”

Okulda eğitim alma sürecinde aynı zamanda örgün eğitimde de yer alan öğrencilerin velileri, okuldaki öğretmenlerin sınıf öğretmenleri ile iletişim kurmak konusunda istekli olduklarını ve bu durumun çocuklarının gelişimine de katkıda bulunduğunu ifade ediyor. Öğretmenler arasında kurulan ilişki incelendiğinde, okul öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerini otizmli çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirdiği ve çocuk hakkında geri bildirim aldığı görülüyor. Okul öğretmenleri kimi zaman kendi uzmanlıklarının sınıf öğretmenleri ile aralarında bir hiyerarşi kurduğunu ve onları rahatsız ettiğini ifade etmekle birlikte genelde bu durumun sorunsuz işlediği görülüyor.

“Tohum’u anlatırken şöyle bir şey diyeyim ben size; bizim okulumuzda bir farkındalık oluştu. Şöyle bir farkındalık oluştu; çocuğumu gördükçe oradaki diğer otizmli çocukların velileri de merak ettiklerini, gidip çocuğumun öğretmenine sormaya başladılar. Bazıları Tohum ile ilgili de sorular sormuş. Öğretmen de eğitim açısından farklı görüyor burayı. Çünkü birçok öğrencisi oluyor otizmli, meraklı ve duyarlı bir öğretmen olduğu için soruyor, öğreniyor.”

(Otizmli Öğrenci Velisi - 1)

“

Eğitim modeli profesyonel, sistemli, hedef odaklı, ölçülebilir ve denetlenebilir bulunuyor. Bu özellikler çocuklardaki kazanımların da güçlü olmasını ve ailelerin okula güvenmesini sağlıyor.

”

Okulda uygulanan PCDI eğitim modeli profesyonel ve sistemli bir model olmasıyla dikkat çekiyor. Aileler çocukları için gerçekçi hedeflerin konduğunu ve bu hedeflere ulaşılması için birden fazla öğretmenin ortaklaşa bir çalışma yürüttüğünü ifade ediyor. Bu durum her şeyden önce ailelerin okula daha fazla güven duymasını, tüm süreçleri kontrol etmek zorunda hissetmemelerini sağlıyor.

“Tohum’un çok farklı bir çalışma sistemi var yani ve denetlenmesi çok güzel. İnanılmaz bir raporlama sistemleri var. Benim çocuğumda göremediğim şeyleri o kadar güzel raporluyorlar ki ‘aa evet’ diyorum. Yani çocuğumdaki düşünüş ya da artışı onlar benden daha güzel görüyorlar.”

(Otizmli Öğrenci Velisi - 3)

“Sistemlik çalışma otizmin temeli. Bir yapıyı profesyonel ve sistemli bir biçimde uyguladığınızda sonuç mutlaka alınır. Çocuklar bir sınıfta tek bir öğretmen gözleminde de değillerdi. Süpervizör, formatör, direktör, hepsi tek bir çocuk için iş birliği içerisinde çalışıyordu. Sistemde hepsinin gözlemleri önemliydi. Bir çocuk bir konuda gelişme göstermediğinde hemen bir araya gelinir, neler yapılabileceği üzerine konuşulur. Kayıt kısmı da çok önemli, her şeyin kayıt altına alınması. Böylece çocukların ne yönde, ne kadar ilerlediklerini görebiliyorsunuz.” (Eski Eğitici)

(Eski Eğitici - 1)

“

Burslar, sınırlı sayıda da olsa maddi imkanları olmayan ailelerdeki çocukların kaliteli eğitime ulaşmasını sağlıyor.

”

Okulun burs imkanları elbette finansal kapasitesi ile sınırlı. Yine de okul, bütçesinin önemli bir bölümünü düşük gelirli ailelerin otizmli çocuklarının eğitimine harcıyor. Bu durum hayli masraflı olan özel eğitim alanında hiçbir imkanı olmayan ailelerin çocukları için kaliteli bir eğitime ulaşabilmelerini sağlıyor.

“İşte çok az sayıda öğrenci alıyorlar falan gibi yorumlar oluyor. Diyorum ki; ama siz oranın içinde değilsiniz ki, neye göre yargılıyorsunuz? Ne kadar burs geldiğini biliyor musunuz, ne kadar çocuğa ulaştığını biliyor musunuz? Emin olun onlar da uğraşüyor ve ailede bir eğitim yapmıyorlar. (...) Belki evet çok paranız varsa belki bir sürü hocalar tutarsınız belki bir şeyler yaparsınız ama bizim gibi insanlar için çok zor, gerçekten çok zor. Eğitim gerçekten bizim için çok yüksek meblağlarda, öyle böyle değil imkânsız yani. Normal bir işçi çocuğunun çok iyi bir eğitim alması imkânsız, çocuklarımız heba oluyor, keşke daha fazla bağış olsa, keşke daha fazla çocuğa verilebilse.”

(Otizmli Öğrenci Velisi - 3)

“

Vakfın model yaygınlaştırma faaliyetleri, okul imkanlarından faydalanamayan çok farklı kesimlere bilimsel temelli eğitimler, rehberlik faaliyetleri ve materyal desteklerinin ulaşmasını sağlıyor.

”

Vakfın uyguladığı PCDI modelinin doğrudan başka okullara uygulanma imkânı, yoğun bir eğitim ve sertifikasyon süreci gerektirdiği için mevcut durumda mümkün görünmüyor. Öte yandan Vakfın otizmli çocukların eğitimi alanındaki bilgi ve deneyim birikimini farklı biçimlerde yaygınlaştırabildiği görülüyor. Vakıf bu kapsamda 2003'ten bu yana yaklaşık 14 bin öğretmene eğitim veriyor, yayınlar, mobil uygulamalar ve dijital bir portal aracılığıyla ailelere ve öğretmenlere otizmli çocukların erken eğitimine yönelik kendi bilimsel yaklaşımını esas alan kapsamlı dokümanlar sunuyor ve içeriklere herkesin erişimini sağlıyor. Öte yandan yaygınlaştırma faaliyetleri, Türkiye'deki tüm özel eğitim müfredatına ve işleyişine katkıda bulunabilme vizyonu ile savunuculuk faaliyetleriyle destekleniyor. Görüşme yapılan paydaşların bu başlık altındaki etkilere dair değerlendirmelerinin de olumlu olduğu görülüyor.

“Tamam sen okutamıyorsun bu okulu, ya çocuğun sıkıntıları nedeniyle, ya maddi nedenle, ya başka şehirdesin bir şey bir şey. Ama bir yönlendirme, bir bilinçlendirme rahatlıkla yapabiliyorlar. Dolayısıyla da o çaresizlik duygusundan aileyi kurtarıyor. En azından bir eğitim portalı var hani herkese açık, bütün öğretmenler, bütün aileler ulaşabiliyor. Çocuğunu kurtaracak bilgiler burada. Burada gereksiz yere hocalara, mocalara gitmelerine gerek yok. Asıl yöntem burada. Bunu takip edersen, bu bilinçle hareket edersen çocuğuna daha rahat bir hayat yaşatabilirsin.” (Bilimsel Danışma Kurulu - 2)

(Bilimsel Danışma Kurulu - 2)

“Şimdi şunu biliyorum, Mardin’de bir dernek, destek istiyor. Eğitimci desteği istiyor ve bilmem ne desteği istiyor. Gidip destek oluyorlar, eğitimler düzenliyorlar.”

(Sivil Toplum Kuruluşu - 1)

“Türkiye’nin her yerinde bu modele bağlı geliştirilmiş stratejileri uygulayan uzmanlar, ülkenin değişik yerlerinde çalışır hale geldi. Bu önemli bir şey. Hani bir model ürettikler, belki çok az bir gruba direkt hizmet verdiler, çünkü Tohum Otizm Vakfı minik bir binadan oluşuyor ve oraya en fazla işte 150-200 çocuk gelebilir. Ama oradan üretilen uygulamalar Türkiye’nin farklı yerlerdeki çocukların eğitim kalitesine yansıdı, hem örnek olarak hem de orada eğitim alıp da Türkiye’nin değişik yerlerine giden eğitimcilerle birlikte yayıldı.”

(Özel Rehabilitasyon Merkezi - 1)

Ailelerdeki Etkiler

“

Çocuklarındaki davranışların düzenlenmesi, ailelerin üzerinden önemli bir yük kaldırıyor, çocuklarından bağımsızlaşabilmelerini sağlıyor.

”

Ebeveynler tarafından en sıklıkla dillendirilen ve öne çıkarılan etkinin bu olduğu görülüyor. Özellikle de uygulamalı davranış eğitimi yoluyla çocuklarda gerçekleşen hızlı değişimler gündelik yaşamda daha etkin bir biçimde hareket edebilmelerini sağlıyor ve dolayısıyla ebeveynlerin omuzlarına binen yükü azaltıyor. Genellikle çocukların bakımının birincil sorumlusu olan annelerin, okuldaki eğitimle birlikte kendilerine, eşlerine, yaşamlarındaki diğer aktivitelere vakit ayırabildikleri görülüyor.

“Mesela artık haftada bir de olsa, ki biz haftada bir çıkamıyoruz ama iki haftada bir, üç haftada bir de olsa en azından 1-2 saat çocuğumu bırakabiliyorum.”

(Otizmli Öğrenci Velisi - 3)

“Çocuğumu artık kardeşimle bırakabiliyorum. Biz gidiyoruz eşimle, sahilde de gezebiliyoruz. Tohum’dan önce bu yoktu. Camlarda beklerdi beni, gidemezdim. Bağımlıydı bana. (...) Çünkü artık çevreyi görmeye başladı. Mesela ben düğünlere gidebiliyorum artık, onları evde bırakıp. Eve geldiğimde neyle karşılaşacağımı bilmiyordum ama gayet düzgün bir evle karşılaşabiliyorum.”

(Otizmli Öğrenci Velisi - 3)

“

Ebeveynlerin çocuklarının haklarını öğrenmeleri ve otizm alanında birer savunucu haline gelmeleri, eğitim kazanımlarının ötesine geçen bir etki olarak öne çıkıyor.

”

Çocuklarının okuldaki eğitim süreci boyunca ebeveynler de aldıkları eğitimler ve eğitimcilerle yaptıkları görüşmeler yoluyla otizme yönelik hak temelli bir bilinç kazanıyor. Bu durum gündelik yaşamda ve okullarda aileleri güçlendiriyor ve çocuklarını daha iyi savunabilmelerine, dolayısıyla otizimli çocukların toplumsal hayatta daha fazla destek görmesine katkıda bulunuyor.

“Şimdi bu sistemin içerisinde tabii Tohum’dan en iyi şekilde eğitimimizi de aldıktan sonra da tabii dışı birer veli olduk.”

(Eski Öğrenci Velisi)

“Yani yasal haklarımızı, mesela evet her çocuğun okuma hakkı var. Hiç kimse bir kaynaştırma öğrencisini bu denli itemez. Mesela BEP planı uygulaması gerektiğini, öğretmenlerin bu şekilde davranması gerektiğini, hepsini buradan öğrendik, çok sağ olsunlar.”

(Otizimli Öğrenci Velisi - 3)

“

Ebeveynlerin çocuklarının eğitimine katılımları ve kendilerine verilen eğitim yoluyla çocuklarına evde de yardımcı olabilmeleri, ailelerin başa çıkma kapasitelerini artırıyor ve çocuklar üzerindeki etkilerin sürdürülebilirliğini sağlıyor.

”

Otizimli çocuklar okulda sunulan eğitimlerden belli bir süre boyunca faydalanabiliyor. Ancak katılımcı bir yaklaşım ve PCDI modelinin içeriği gereği ailelerin de;

- Çocuklarıyla ilgili tüm karar alma süreçlerine dahil edilmesi,
- Çocuklarının eğitimlerini gözlemleyebilmeleri,
- Düzenli aralıklarla uygulamalı eğitim görmeleri yoluyla,

çocuklarının eğitimlerine okuldan bağımsız bir biçimde destek olabilme becerisi kazandığı görülüyor. Bunun sonucunda ebeveynler çocuklarının eğitimi konusunda kendilerini yetkin ve özgüvenli hissetmeye başlıyor.

“Çocuğum Tohum’a en çok ihtiyacı olan 3-5 yaş arasında devam etti; o çok önemli bir aralık beynin hücrelerinin, bağlantılarının çiçek açtığı, güçlendiği bir aralık. O dönemde gördüğüm en büyük katkı, çocuğumu nasıl eğitmem gerektiğinin pratiğini bana vermiş olmaları. En büyük katkı budur, ben bunu hayat boyu kullanıyorum, hala kullanıyorum, artırarak kullanıyorum. (...) Yani beni neyden kurtardı, özel eğitimcilere bağımlı olmaktan kurtardı. Bunun maliyetiyle başa çıkmak mümkün değil çünkü.”

(Otizimli Öğrenci Velisi)

“Ailelerin motivasyonunu çok iyi toparlayan bir yapı. Ailelerin kaygı seviyeleri çok yüksek oluyor. Bire bir uygulamalar, kendi evlerinde yaptıkları eğitimler onların kaygı seviyelerini çok azaltıyor. Ne yapacaklarını bilir hale geliyorlar.”

(Eski Eğitici)

“Programları velilerle birlikte belirliyoruz. Aslında programın çok içinde oluyorlar, programa yön veren kişi de oluyorlar. Aileden onay almadığımız hiçbir programı başlatamıyoruz.”

(Eğitici-1)

“

Okul ortamında bulunmak, ebeveynlerin üzerindeki psikolojik yükü hafifletiyor.

”

Bu etki, iki şekilde gerçekleşiyor:

Okul ve çevresinin ebeveynler arasında bir sosyalleşme / dertleşme ortamı haline gelmesi ve terapi etkisi yaratması.

“Veliyi, haftada bir alıyorlar. Ama veli haftada birden daha fazla oraya geliyor ve çay içiyor, sosyalleşiyor. O sosyalleşme benim için terapi haline gelmişti. (...) Bir tanesi benden iki sene önce başlamış, öteki çocuğu ağır otizmlili, öteki başka, hepsi konuşup, sohbet edip, soru sorabileceğim insanlar. Biraz da kendimi anlatıyordum. Herkes sorunlarla nasıl başa çıktığını anlatıyordu. Her oturduğumuzda mutlaka yüksek sesle bir kahkaha, mutlaka birinin ağlaması olurdu. Mutlaka birisinin bir tarafına dokunulmuş, dinlenilmiş, anlaşılmış olurdu o insan. Buna ‘grup terapisi’ diyorlar, sözcüğü şimdi hatırladım. Biz onu bildiğin 45 dakika çay, simit eşliğinde içtenlikle birbirimize yapıyorduk.”

(Eski Öğrenci Velisi)

Ebeveynlerle kurulan güçlü iletişim ve çocukların önemsenmesi yoluyla onlara “arkadayız” duygusunun aktarılması.

Hani farkını konuşuyoruz ya Tohum’un, burada aile katılımı var. Burada çocuğa nasıl davranmamız gerektiği konusunda bilgiler ediniyoruz. (...) Dışarıda bir problem yaşadık, rahatça her şeyi danışabiliyoruz. E bizim psikolojimiz de önemli. Çünkü, biz iyiyssek çocuklarımız da iyi oluyor. E çöküşler yaşıyoruz, ben buraya gelirken çok kişiden terbiyesiz, işte sizin yetiştirdiğiniz çocuk zaten böyle olur gibi şeyler duyuyorum. E bunlarla da karşılaşınca ağlaya ağlaya yolda geliyorsun, yine seninle buradaki öğretmenler ilgileniyor. Hani bizim moralimizi düzeltmeye çalışıyorlar.”

(Eski Öğrenci Velisi-1)

Özel Eğitim Öğretmenlerindeki etkiler

“

Tohum Otizm Vakfı'nın, Özel Eğitim Öğretmenliği Programı öğrencileri arasındaki itibarı yüksek.

”

Otizimli çocukların eğitimi hayli zorlu bir meslek olduğu için aday özel eğitim öğretmenlerinin kariyer tercihleri alan dışına kayabiliyor veya devlet tarafından atanmanın ya da akademisyenliğin biraz daha kolay bulunarak tercih edilebildiği görülüyor. Ancak meslekte kendini geliştirmek isteyen idealist aday öğretmenlerin gözünde Özel Tohum Vakfı Özel Eğitim Okulu'nda staj veya öğretmenlik yapmak mutlaka deneyimlenmesi gereken özel eğitim öğretmenlerine tüm kariyerleri boyunca fayda görecekları önemli bir deneyim kazandırıyor.

“Şöyle aslında, bu bölümü isteyerek giren çok azdır hani, ya da ailesinden birinin bir engeli varsa ancak o zaman böyle bir ideali olur. Genelde ataması kolay, garanti iş bulma bölümü gözıyla bakarlar; yarı yarıya diyelim, yarıdan da fazla olabilir hatta. O yüzden daha çok devlet tercih edilir, ya da işte şey olur, özel dersler olur, ya da akademisyenliğe doğru giderler. Ama bu işi gerçekten yapmak isteyenler için hani Tohum dışında, çok muadili olacak bir kurum olduğunu düşünmüyorum.”

Eğitici-2)

“Tohum'a girdiğimde şunu anladım: Çok kapsamlı müthiş bir sistemleri var. Meslek hayatımda faydalandığım tüm uygulamaları orada öğrendim. Mesleğe ilk başlangıcım-dı benim. Heyecanıyla, hevesimle birlikte çok şey öğrendim orada. Benim için güzel duygulardı.”

(Eski Eğitici)

“

Öğretmenler üzerindeki en önemli etki, öğrencilerin hızla gelişim göstermesini sağlayan ve bu gelişimi takip edebilen bir sistem içerisinde çalışmanın, özgüven ve yeterlilik duygularını güçlendirmesi.

”

Özel eğitim öğretmenleri okulda işe alımlarda en önemli kriterlerden birinin istekli ve hevesli olmak olduğunu söylüyor. Okul, alanda çalışmak ve deneyim kazanmak isteyen yeni mezun öğretmenleri de kendi sistemine uygun şekilde yetiştirmek üzere işe alabiliyor. Mesleki yaşamlarının henüz başlangıcında olan bu öğretmenler için okuldaki deneyimleri, hayli zorlu bir alana, bilimsel dayanakları, sistemli yaklaşımı ve ihtiyaç duydukları her an yardım alabilmelerini sağlayan örgütlenme yapısının yarattığı özgüven ve yeterlilik duygularıyla giriş yapmalarına olanak veriyor.

“Otizmli birey hep ürkütüyordu beni. Nasıl baş edeceğim kaygıları vardı. İşte çok mu saldırganlardır vs. Mesleğe yeni başlayan herkesin kaygı düzeyi böyle yüksek olur. Ama o profesyonellik eğitimini aldıktan sonra, bir de oradaki otizmli çocukların ilerlemelerini gördükten sonra yapabileceğime, hatta iyi yapabileceğime inandım.

(Eğitici - 2)

“Eğitimci yetiştirmek anlamında bu sistemden geldiği için, ciddi de eğitimci yetiştirmiştir. Tabi o eğitimcilerin bir kısmı ayrı ayrı alanlarda çalışıyorlardır, onu bilemem ama herkesin bir Tohum Otizm Vakfı’ndan geçmesi bence gerekir. Çünkü orası farklı bir dünyadır.”

(Otizmli Öğrenci Velisi)

“

Vakıftan ayrılan özel eğitim öğretmenleri gittikleri yerlerde öğrendikleri yaklaşımları uygulayarak modelin unsurlarının yaygınlaşmasına dolaylı katkı sunuyor.

”

Mesleğe güçlü bir giriş yapmak, öğretmenlerin devlet okullarına atanmaları veya bir başka kurumda çalışmaya başlamaları durumunda başvurabilecekleri bir donanım kazanmalarını sağlıyor. Gittikleri yerlere okulun yaklaşımlarını ve eğitim modelinin unsurlarını taşıyan öğretmenler, dolaylı olarak modelin yaygınlaştırılmasına da katkı sunuyor.

“Benimle birlikte çalışan, bu sistemi benden öğrenen, sonra gidip başka çocuklarla uygulayan çok kişi var. Bu kişilerin vakıftan benim gibi eğitim alma imkanları yok ve bizim bölgemizde çok fazla ihtiyaç var buna. O yüzden ben destek olmaya çalıştım.”

(Eski Eğitimci)

Paydaşlardaki Etkiler

“

Vakıf, okulunda uygulanan PCDI modeli, paydaşların gözünde en çok sistemli ve bilimsel bir yaklaşım olması ile anılıyor.

”

Bu algının hem iç ve dış paydaşlarda, hem de hedef kitlede etkili olduğu görülüyor. Erişim imkanları kısıtlı olmakla birlikte böyle bir sistemin Türkiye’ye getirilmiş olması paydaşlar için Tohum Otizm Vakfı’nın itibarını oluşturan bir unsur olarak öne çıkıyor.

“Vakıf olarak PCDI’ı seçmişler ve onun yaygınlaştırma okulu olmayı hedeflemişler. O çok doğru bir başlangıç olmuş ve o zamanki direktörlerini Amerika’ya göndermişler ve bir yıl orada eğitim almış. Sistemleri çok ciddi, onu gördüm. Gidiyorsunuz oraya, bir yıl boyunca kalıyorsunuz ve üç ay boyunca değerlendirme yapıyorlar. Başarılı olamadığınız takdirde geri gönderiyorlar. Onun için çok ciddi bir sistem içerisinde doğru bir başlangıç yaptıklarını ve bunun dışına çıkmadan devam ettiklerini görüyorum.”

(Otizmli Öğrenci Velisi)

“Tohum Otizm Vakfı’nın eğitim anlamında bir kere, kendi okullarında vermiş oldukları eğitim anlamında, büyük bir standardizasyonları var. Güzel bir eğitim veriyorlar. Onlar daha çok okul formatında, PCDI modeliyle çalışıyorlar, biz daha çok bireysel anlamda yapıyoruz. Bunun öncülerinden biridir Tohum, kabul etmek lazım.”

(Sivil Toplum Kuruluşu-1)

“On üzerinden on verirdim. Eğitim kalitesini düşünürüm. İçerideki isterse bana yüz varaklı koltuk koysa bir anlam taşımıyor. Benim için eğitim kalitesi, eğitim kalitesini de bütün öğretmenlerinde görüyorum. Gayet güzel ve kaliteli.”

(Eski Öğrenci Velisi-6)

Yaygınlaştırma Çalışmalarının Etkileri

Vakfın önüne koyduğu hedefler gereği okul aracılığıyla edinilen birikim ve deneyimin toplumun farklı kesimlerine yaygınlaştırılması, önemli çalışma alanlarından birini oluşturuyor. Bu kapsamda Vakfın;

14.023 öğretmene, 17.038 aile üyesine, 2.269 sağlık personeline ve 121 sivil toplum temsilcisine eğitim verdiği,

Sürekli Eğitim Birimi bünyesinde 2015-19 arasında Türkiye genelinde 42 ilde eğitimler gerçekleştirildiği ve 23.743 kişiye ulaştığı,

Projeler kapsamında 114 okula otizmli çocukların eğitimine katkı sağlayacak şekilde donanım sağladığı,

Çeşitli uzmanlar için toplam 224 saatlik süpervizyon hizmeti sunduğu görülüyor.

Bu rakamlar, Vakfın Model Geliştirme / Uygulama / Yaygınlaştırma kapsamındaki etkilerinin ne ölçüde olabileceğine dair bir fikir veriyor. Öte yandan Vakfın projeleri için yürütülen etki değerlendirme çalışmalarının incelenmesi de model yaygınlaştırma başlığı altındaki bazı etkileri görmemizi sağlıyor.

“

Uygulamalı Davranış Analizi'ne dayalı eğitim modelinin öğretmenlere aktarımında pratiğe dayalı yöntemlerin ve videoların kullanılması, öğretmenlerin edindikleri donanımı hayata geçirmelerini ve sonuçlar elde etmelerini sağlıyor.

”

Tohum Otizm Vakfı tarafından yürütülen “Eğitime Uzanan Yol” projesi süresince 20 ilde toplam 1.610 öğretmene otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitiminde kullanılan ve etkililiği kanıtlanmış bir yöntem olan Uygulamalı Davranış Analizi'ne dayalı öğretim yöntem ve teknikleri konusunda eğitimler veriliyor. Bu projenin etki değerlendirme çalışması, özel eğitim alanı mezunu olan ancak hiç otizmlili bireylerle çalışmamış proje katılımcısı öğretmenler üzerinde, güncel tekniklerin ve zorlanılan başlıklarda, örneğin göz temasının sağlanması konusunda neler yapabileceklerine dair stratejilerin öğrenilmesi açısından önemli bir etki olduğunu, öğretmenlerin uygulamaya dönük bu kazanımlarını sınıflarına da yansıttıklarını ortaya koyuyor. Bu çalışmadan bir örnek alıntı, aşağıda yer alıyor:

“Hiç göz teması kuramayan öğrencim var benim. Videoda gösterildi; göz teması nasıl sağlanır. Benim 1 sn. bile göz teması kurmayan çocuğum şimdi 18 sn. ye kadar çıktı. Etkinlik dönüştürme tablosu vardı. Seminer bana çok çok faydalı oldu.”

(Ref. 06)

“Eğitime İlk Adım” projesinde de benzer etkileri gözlemlemek mümkün. Bu proje kapsamında otizmlili öğrencilerin öğretmenleri ile bire bir çalışacak formatörlere yönelik eğitimler düzenleniyor (Ref. 02). Formatör öğretmenler bu eğitimlerde önleyici stratejiler, sınıf yönetimi, davranış yönetimi, erken çocukluk döneminde çocuklarla olumlu ilişkiler kurma, gömülü öğretim, doğal dil öğretim yöntemleri, uygulamalı davranış analizi ve öğretmene basitçe aktarımı, uyarlamalar, çocuk ölçümleme formu, rutinler, geçiş planlamaları ve problem çözme stratejileri gibi başlıklarda teorik eğitimlerin yanı sıra pratik eğitimler de aldıklarını ve bunun öğretmenlerle çalışmalarında belli stratejileri hayata geçirebilmelerini kolaylaştırdığını ifade ediyor.

“Örneğin sabahları giriş rutinimizde çocuğa model olunması ile ilgili bir şey konuşmuştuk, artık bunu yaptığında ve çocuk da tepki verip el sallamaya başladığında öğretmen başardığını hissetti ve çocuğu da kabul ettiğini gördük. Kendisi de bana böyle bir geri bildirimde bulundu. Çocuğun başka sınıfta olması ile ilgili cümleler kullanmamaya başladı ve sonraki toplantılarda da şimdiki planımızın ne olduğunu, daha önceki konuşmalarımızda neler yaptığını anlatıp daha farklı ne yapılabileceğini sormaya başladı.”

(Ref. 02)

“

Okul imkanlarından faydalanamayan anne ve babalar, projeler yoluyla Uygulamalı Davranış Analizi'ne dayalı metot ve stratejilere erişim sağlayarak hem çocuklarının hem de kendilerinin hayatını kolaylaştıran sonuçlar elde edebiliyor.

”

Yukarıda sözü edilen “Eğitime Uzanan Yol” projesinin bir ayağını, ailelerin katıldığı farkındalık seminerleri oluşturuyor (Ref. 05). Bu seminerlerdeki eğitimcilerin örnek uygulamalara odaklanan sunumları, ailelerin de kendi çocuklarında belli stratejiler kullanarak yol kat edebilecekleri umudunu güçlendiriyor ve bu stratejileri hayata geçirmek konusunda adımların da atıldığı görülüyor.

“[Öğrendiklerinizi] Uyguluyorsunuz. Mesela bakkaldan geçerken ağladı en basit örnek. Hadi götürüyüm de alayım. Ama onu yapınca o zaman her marketten geçince aynı hareketi yapıyor. Ama bir defa ağlayıp kendini yere attığında götürmezseniz ikinci üçüncüde sönecek o hareket.”

(Görüşme, Z, s.23)

Vakıf bünyesinde Garanti BBVA desteği ile Nisan 2015 tarihinde Sürekli Eğitim Birimi’nin oluşturulması da, model içeriğinin yaygınlaşmasına ve bu etkinin gerçekleşmesine katkıda bulunuyor. Bu projenin amaçları;

- Daha fazla öğretmen, otizmlili çocuk ve ailelerine ulaşmak,
- Yeni teknoloji ve uygulamalardan yararlanarak otizmlili bireyler için eğitim materyalleri ve metotları geliştirmek,
- Aileler için özel eğitimler planlamak ve düzenlemek,
- Özel Eğitim Uygulama Merkezi bünyesinde eğitimcilerin kapasitelerinin artırılmasını sağlamak,
- Mobil uygulamaları ve Tohum Otizm Vakfı Eğitim Portalı’nı geliştirerek sürekliliğini sağlamak
- Yurt genelinde ilgili paydaşlarla iş birlikleri kurmak, şeklinde sıralanıyor (Ref. 03).

Halen Garanti BBVA’nın desteğiyle faaliyet gösteren Tohum Otizm Vakfı Sürekli Eğitim Birimi, “özel eğitim alanında hizmet vermekte olan eğitimcilere, otizmlili çocuk sahibi anne-babalara, konuyla ilişkili uzmanlara ve üniversite öğrencilerine yönelik, otizm konusunda teorik ve uygulamalı eğitimler veriyor”. Bu birim aracılığıyla **2015-2019** yılları arasında **23.743** kişiye ulaşıldı.

“Okullardaki özel eğitim sınıflarına sağlanan materyal desteği, otizmlili öğrencilerin derse katılımlarını ve okula devamlılığını artırıyor.

Vakfın eğitim modelini yaygınlaştırma çalışmalarının bir yolu da okullardaki özel eğitim sınıflarına eğitim materyalleri ile donatmak. “Eğitime Uzanan Yol” Projesi kapsamında 60 okulun özel eğitim sınıflarına otizmlili öğrencilerin eğitimlerine uygun materyal desteği sağlanıyor. Özel eğitim öğretmenleri bu donanımın öğrencilerin derse olan ilgilerini ve okula devamlılığını artırdığını ifade ediyor.

“Teknolojik donanım, laptop, 2 tane tabletimiz var. Bunlara eğitici oyunlar indirdik. İşimize o kadar yaradı ki. Çünkü dönüştürülebilir sembol ve pekiştireç tablosu yaptık. Her Cuma, birbiriyle iletişimi olmayan o çocuklar, sınıfa kadar sen ödevini yaptın mı? Yapmadıysan yıldız alamıycan tableti ben kazanacağım. İnanılmaz yarış içindeler.”

(Ref. 05 - Görüşme, SD1, s.15)

Gelişim Alanları

Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı olan çocukların eğitim gereksinimlerine karşılık vermeyi hedefleyen “Model Geliştirme / Uygulama / Yaygınlaştırma” amacına yönelik çalışmaların sosyal etki açısından değerlendirilmesi sürecinde, paydaşlardan gelen bazı talep ve beklentiler, etkiyi artıran ve azaltan unsurlar gözden geçirildi. Bunun sonucunda Vakfın bazı başlıklarda kat edebileceği yolların, bu amaç altındaki etkileri güçlendirme açısından faydalı olacağı gözlemlendi. Gelişim Alanları olarak tarif edebileceğimiz bu rotalar şöyle sıralanabilir:

“Vakfın model geliştirme ve uygulama sürecinde edindiği birikim ve deneyimi daha etkin bir biçimde yaygınlaştırma sorumluluğunu üstlenmesi.”

Vakıf, model geliştirme ve uygulama sürecinde edinilen deneyimi ve ortaya çıkan ürünleri eğitimler, projeler ve online uygulamalar yoluyla otizmlili çocuklara, ailelere ve diğer paydaşlara ulaştırıyor. Öte yandan modelin kendisinin, yani otizmlili çocuklar için güçlü bilimsel temellere sahip, sistemli ve ölçülebilir eğitime odaklanan bir çerçevenin başka okullar ve rehabilitasyon merkezlerinde doğrudan uygulanabilecek bir model haline getirilmesi ve bu modelin savunuculuğunun Milli Eğitim Bakanlığı düzeyinde yapılarak dezavantajlı bölgeler de dahil olmak üzere yaygınlaştırılmasının sağlanması, paydaşların güçlü bir beklentisi ve Tohum Otizm Vakfı’na yükledikleri bir sorumluluk olarak öne çıkıyor.

“Okulda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin aidiyet duygularının güçlendirilmesini hedefleyen çalışmalar yürütülmesi.”

Özel Tohum Vakfı Özel Eğitim Okulu, alanında uzman, donanımlı kadrolar yetiştirmesi açısından hem paydaşlar hem de özel eğitim öğretmenleri tarafından etkili bulunuyor. Öte yandan çalışma alanının ve mesleğin doğasından kaynaklanan yıpratıcı koşullar, yalnızca okulda değil, diğer eğitim merkezlerinde de özel eğitim öğretmenlerinin bulundukları kuruma aidiyet duygularının güçlenmemesine, çalışma koşullarından duyulan tatminin zayıflamasına ve sonucunda yoğun bir öğretmen sirkülasyonuna neden oluyor. Otizmlili öğrenciler için öğretmen değişiklikleri bazı durumlarda etkili bulunabiliyor. Yine de yüksek sirkülasyon hem okul kültürünün yerleşememesi hem de otizmlili öğrencilerin bu değişimlere ayak uyduramadığı durumların yaşanabilmesi açısından olumsuz sonuçlar doğurabiliyor. Bunun önüne geçmek için yapılacak çalışmaların, okulda uygulanan modelin etkilerini artırabileceği gözlemleniyor.

“Ebeveynlerin tanışma, sosyalleşme ve deneyim paylaşımı imkanlarının Tohum Otizm Vakfı eliyle sağlanması yoluyla Vakfın aileler üzerindeki özgün etkilerinin artırılması.”

Okulda uygulanan eğitim sisteminin en öne çıkan özgülüğünün, etkilerin aileleri de kapsayacak şekilde genişlemesi olduğu görülüyor. Bu etkiler arasında da ebeveynlerin okul içerisinde ve çevresinde, çocuklarının eğitimde olduğu zamanları sosyalleşerek, dertleşerek ve deneyim paylaşımı yaparak geçirmeleri, bunun da duygusal açıdan hayli büyük yükler taşıyan ebeveynler için bir terapi etkisi yaratması yer alıyor. Bu etkiyi bütün ebeveynlere sistemli bir biçimde taşıyabilmek için araçlar tasarlanmanın hem bu etkiyi artıracığı hem de deneyim paylaşımı yoluyla öğrencilere de fayda sağlayabileceği gözlemleniyor.

— SAVUNU VE POLİTİKA GELİŞTİRME —

Tohum Otizm Vakfı'nın hedef kitleler üzerinde yaratmayı amaçladığı etkilerin ülke genelinde yaygınlaşması, kurumsal kapasite açısından hayli güçlü bir vakıf olmasına rağmen ancak kamu kurumlarının sorunun çözümü yönünde irade göstermesi ile mümkün. Bu kapsamda Vakıf, otizm alanındaki sorun alanlarını tespit etme, çözüme yönelik politika önerileri geliştirme, eğitim odaklı bir model oluşturma ve yaygınlaştırma, alanda çalışan diğer sivil toplum kuruluşlarını güçlendirme ve onlarla bir arada hareket etme yoluyla meselenin savunuculuğunu da üstleniyor. Bu başlık altındaki faaliyetleri rakamlarla özetlemek gerekirse, kuruluşundan bu yana Vakfın;

Ankara'daki kamu kurumu temsilcileri, siyasiler ve milletvekillerine 166 ziyaret, yerel yöneticilere 94 ziyaret gerçekleştirdiği,

190 toplantı / seminere katılım gösterdiği,

63 sunum, 49 basın notu / bildirisi hazırlayarak ilgililerle paylaştığı görülüyor.

Bu rakamların yanı sıra Vakfın her yıl yürüttüğü kampanyalar çerçevesinde kamu kurumu ve yerel yönetimleri de içeren etkinlikler düzenlediği, başta Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı olmak üzere kamu kurumları ve alanda çalışan diğer sivil toplum kuruluşları ile diyalog odaklı ilişkiler geliştirdiği, bu ilişkilerin canlı kalması için çaba sarf ettiği gözlemleniyor.

Sosyal etki perspektifinden bakıldığında tıpkı farkındalık oluşturma alanında olduğu gibi savunuculuk açısından da gözlemlenen toplam etkinin, alanda çalışan tüm kurumların kolektif çabalarının bir parçası olduğunu belirtmek gerekiyor. Öte yandan Vakfın bu alana sunduğu katkıların tüm paydaşlar tarafından vurgulandığı da gözlemleniyor.

“Otizm Platformu, sonrasında ise Türkiye Otizm Meclisi'nin kurulması ve Otizm Eylem Planı'nın kabulü, Tohum Otizm Vakfı'nın da içerisinde yer aldığı sivil toplum iş birliğinin en önemli ürünleri olarak ortaya çıkıyor.”

Vakfın ilk günden içinde yer aldığı Otizm Platformu'nun çabaları ve çalışmaları sonucunda hazırlanan Otizm Eylem Planı taslağı 2013 Nisan'ında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile birlikte ilan ediliyor. Bu süreçte planın uygulamaya konulmaması Otizm Platformu'nun büyüyerek geniş tabanlı bir hareket haline gelen Türkiye Otizm Meclisi'ne evrilmesini sağlıyor.

Türkiye Otizm Meclisi amacını, üyeleri arasında iş birliği ve diyalogun geliştirilmesi yoluyla sivil toplumun tek ve güçlü bir paydaş olarak Otizm Eylem Planı'nın Türkiye'de etkili bir biçimde uygulanmasını sağlamak olarak tanımlıyor.

Sivil toplum ve kamunun ortak çalışmaları sonucunda plan 3 Aralık 2016'da "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı" adıyla 29907 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak ulusal bir mevzuata dönüştürülüyor.

Bu eylem planının önemi, ilk defa bir engellilik haline özel bir düzenlemenin yapılmış olması. İçeriğinde ise otizmlili bireylerin her alanda eşit haklara sahip olması, bağımsız olarak toplumsal yaşama katılabilmesi için gerekli ihtiyaçlarının karşılanması, desteklerin sunulması ve toplumda otizme yönelik farkındalığın artırılması amaçlı bir dizi önlem öngörülüyor.

"Bir vakıf olarak karşımıza çıktı. Öyle tanıştık. Sivil toplum, bu konuda devletten bir adım önde hareket etti ve daha fazla, daha yoğun ve uzun süreli özel eğitim verecek okulların kurulması, içerisindeki eğitim programlarının geliştirilmesi, materyallerin üretilmesi, uluslararası düzeyde iyi uygulama örneklerinin Türkiye'ye taşınmasıyla ilgili olarak, en çok benim kariyer yaşamımda da Tohum'u tanıdım ben. Tohum bu anlamda, özellikle eğitim konusunda uzmanlaşmış."

(Kamu Kurumu - 1)

Eylem Planının içeriğinin hayata geçirilmesi bir başka mesele olarak gelişim alanları başlığı altında tartışılıyor. Öte yandan yalnızca böyle bir çalışmanın yapılmış, bu dokümanın üretilmiş ve uygulamaların takip edilmesi için Türkiye Otizm Meclisi'nin kurulmuş olması bile savunu faaliyetlerinin etkisinin gücünü gösteriyor. Böylelikle otizm, kamu kurumlarının gündeminde diğer engellilik gruplarından ayrılarak bağımsız bir konu başlığı haline geliyor.

"2016 yılında Türkiye Otizm Meclisi diye aslında formel olmayan, resmi bir tüzel kişiliği olmayan bir birliktelik inşa edildi. O birliktelik inşa edilirken alandaki tüm otizm dernekleri, federasyonları bir araya geldiler. Biz de bakanlık olarak, açıkçası kurulum aşamasında oradaydık. Devlette tek bir sesin olmasının çok önemli olduğunu, ben kendim bürokratik deneyimimle kendileriyle paylaşmışım. Orada koltuk kavgası olmadan - çünkü sivil toplum kuruluşunda bunları da görebiliyoruz aslında - resmi statüsü olmadan bir birliktelik inşa ettiler. Burada da Tohum Otizm önemli aktörlerden biriydi. Aynı şekilde ODFED (Otizm Dernekleri Federasyonu) önemli aktörlerden biriydi. OÇED ve diğer federasyona bağlı olmayan diğer vakıf ve dernekler önemli aktörlerdi. Hepsisi bir araya gelerek Otizm Meclisi diye bir meclis kurdular ve orada tek ses olarak konuşuyorlar."

(Kamu Kurumu - 1)

“Türkiye Otizm Meclisi kurulana kadar birçok STK görünür düzeyde ya da görünmeyen düzeyde birtakım çalışmalar yapıyordu. (...) Şimdi Türkiye Otizm Meclisi’nin kurulmasıyla aslında otizm alanında çalışan STK’lar arasında - Tohum Otizm de bunun içerisinde - bir konsensüs sağlandı ve hepsi ortak bir paydada birleşti bu çok önemli bir gelişme.”

(Otizm Alanında Avukat)

“Kamu kurumlarında oluşan, farklı engellilik halleri için farklı düzenlemelerin yapılması gerekliliğine ilişkin farkındalık, diğer engel grupları için yapılabilecek düzenlemelerin de önünü açıyor.”

Otizm alanındaki sivil toplum kuruluşlarının iş birliği ile otizmin kamu kurumlarının gündemine taşınması, farklı engel gruplarına özgü farklılaştırılmış düzenlemelerin yapılması yaklaşımını getirmesi açısından da önem taşıyor. Bir yandan da diğer engellilik alanlarında çalışan sivil toplum kuruluşlarına organize bir biçimde hareket etmenin etkisini göstererek bir rol model oluşturuyor.

“Türkiye’deki engellilik anlamında genel tanımlamalar yapılmıştır. Özelleşmiş gruplarla ilgili özel çalışma alanları şekillenmemiştir. Otizme gelecek olursak, otizm alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin organize olması gerçekten, kalifiye olması, alanda ne istediğini biliyor olması ve kamuyla iletişim politikalarını, iletişim dillerini çok başarılı biliyor olması, biraz kamuda otizmi görünür kılmıştır. Yani kamu çalışanlarının, kamu bürokrasisinin içinde de görünür olmasını sağlamıştır.”

(Kamu Kurumu – 1)

“Tohum Otizm Vakfı’nın tüm kurumlarla diyaloga açık tutumu, savunu alanında kendi özgün katkısı olarak öne çıkıyor.”

Vakıf hem kamu kurumları hem de sivil toplum kuruluşlarına yönelik olarak kurumların kimliklerini dikkate alan bir iletişim geliştiriyor. Dolayısıyla toplumsal kutuplaşmanın güçlü olarak hissedildiği bir dönemde temas ve diyaloga açık tutumunu sürdürerek her kesimden kişi ve gruplara yönelik savunculuk faaliyetleri sürdürmek konusunda etkili olabiliyor.

“Bence en önemli şey; sadece toplumsal düzeyde değil de kurumlar bazında, bakanlık bazında otizmle ilgili ciddi bir çalışma yapması. Yani şimdi 2009 yılında biz Kanal D’de Beyaz Show’u yaptığımızda, ilk ulusal kampanya yapıldığında Sağlık Bakanı Recep Akdağ canlı yayına geldi, Milli Eğitim Bakanı telefonla bağlandı. Şimdi bu şu anda bile hiçbir STK’nın kolay kolay yapabileceği bir şey değil.”

(Eski Vakıf Çalışanı)

Gelişim Alanları

Savunu ve Politika Geliştirme hedefi doğrultusundaki sosyal etkilerin değerlendirilmesi, bu alanda da alınacak uzun bir yol olduğunu gösteriyor. Bu başlıktaki gelişim alanları, şimdiye kadar sivil toplumun güçlü iş birliğiyle edinilmiş kazanımların sürdürülebilirliğinin sağlanmasına odaklanıyor. Bunlar şöyle sıralanabilir:

“Süresi 2019 itibariyle dolan Otizm Eylem Planı için hazırlanan uygulama önerilerinin yeniden canlandırılarak hayata geçirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması ve takibinin gerçekleştirilmesi.”

Savunuculuk alanında bir gelişim alanı olarak görülebilecek temel mesele, sembolik düzeyde güçlü adımların atılmış olmasına rağmen, uygulama düzeyinde halen az bir yol kat edilmiş olması. Otizmli bireylerin haklarını önceleyen, eğitim ve diğer ihtiyaçlarını gerekli düzeyde karşılayan, ayrımcılık ve etiketleme ile mücadele eden güçlü politikaların eksikliği, otizmli bireyler ve ailelerin mücadelelerini zorlaştırmaya devam ediyor. Dolayısıyla bu başlık altındaki çalışmaların devamlılığı, özellikle de Otizm Eylem Planı'nın içeriğinin hayata geçirilmesine dönük savunuculuk çalışmalarının sürdürülmesinde önem taşıyor.

“Hani Tohum'dan sonra hangi kuruma gidebiliriz ki, hani keşke bizi yönlendirebilecek farklı şeyler olsa ya da çok büyük bir yardım olsa da keşke bir iş okulu gibi daha büyük bir şeyler açılabilirdi. Ya da çocuklarımız hani böyle öğretmenlerle ilerleyen yıllarda tam gün okuyabilirdi. Tabii ki Tohum'un elinde değil bu, tek başına yapabileceği bir şey değil. Bunlar büyük maliyetler gerektiriyor. Keşke çocuklarımız kaynaşsa diğer çocuklardan ayrı olmadan eğitim yapsa, ben çok isterdim. Yani öğretmenler gerçekten buradaki öğretmenler gibi bakmıyorlar okulda, çok fazla ön yargı var ve bizim çocuklarımızı istemiyorlar.”

(Otizmli Öğrenci Velisi - 3)

“O dönemde yapılan çalışmalar uygulansaydı, Türkiye başka bir yerde olurdu. Yani bunun uygulanmamasında Tohum Otizm Vakfı'nın hiçbir eksikliği yok. Çünkü zaten biz orada yalnızca Tohum Otizm Vakfı olarak değil, otizm alanındaki herkes olarak hepimiz çocuklarımızı bırakıp, toplanıp kim ne biliyorsa emeğini koyarak Otizm Eylem Planı'nı çıkardık ortaya. Ama netice itibariyle Türkiye Cumhuriyeti'nin yöneticisi Tohum Otizm değil. O yüzden eylem planı bir yerde, raflarda duruyor.”

(Sivil Toplum Kuruluşu - 2)

“Alanda çalışan diğer sivil toplum kuruluşları ile eşitliği esas alan bir diyalog ve iş birliği ortamının sürdürülebilir kılınması.”

Savunuculuk ve politika geliştirme alanı her şeyden önce meselenin farklı boyutlarına farklı düzeylerdeki uzmanlık ve çalışmalarıyla katkı sunan tüm sivil toplum kuruluşlarının kolektif bir biçimde şekillendirdiği / şekillendirmesi gereken bir alan. Dolayısıyla bu alanda diğer sivil toplum kuruluşları ile eşitlik temelli bir ilişki içerisinde olmak ve bu ilişkiyi sürdürülebilir kılmak, politikaların takibi ve dolayısıyla toplam etkinin güçlendirilmesi için gerekli görülüyor.

“Biz neredeyse ayda iki kere buluşup, toplantılar yapıp Otizm Eylem Planı’nı çalıştık. Türkiye’de otizmle ilgili işte meclise baskı yapılacaksa beraber yapmaya çalıştık. Yani her şeyimizi, her alandaki bütün aksaklıklarda hem kamuoyuna mesaj vermekte her şeyde birlikte hareket ettik. Ben şimdi siz bunu sorunca, biz yılda en az 10 kere falan görüşen insanlardık. Birkaç yıldır görüşmediğimizi fark ediyorum, biraz onlar da kendilerini çektiler. Çünkü bazı tutumlarından dolayı Türkiye’deki diğer sivil toplum örgütlerinden bir parça, belki de biraz olmaması gerektiği kadar tepki gördüler, öyle düşünüyorum.”

(Sivil Toplum Kuruluşu - 2)

V. PAYDAŞLARDA ALGI VE YAKLAŞIMLAR

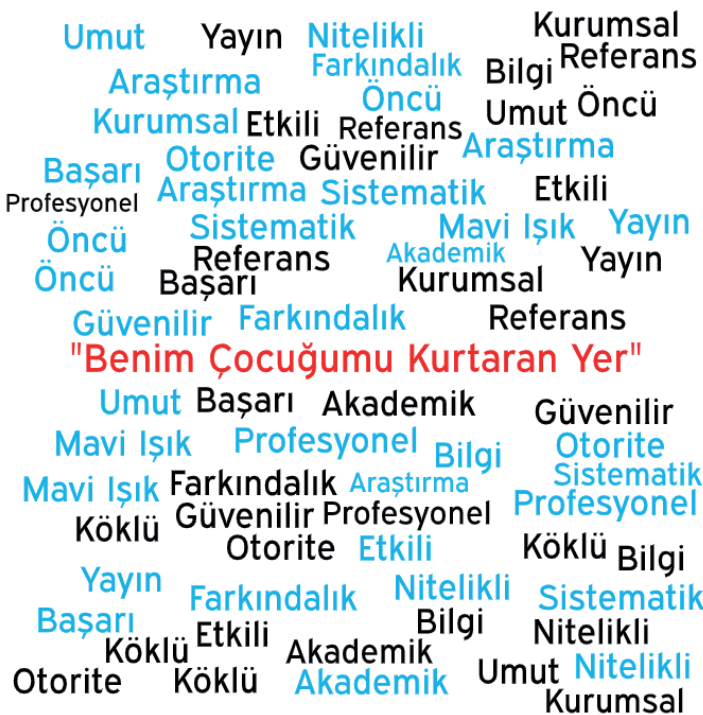
V. Paydaşlarda Algı ve Yaklaşımlar

Sosyal etki değerlendirme çalışması, bir yandan hedef kitle üzerindeki etkileri ortaya koyarken, bir yandan da Tohum Otizm Vakfı'nın paydaşların gözünde nasıl bir algıya sahip olduğunu, hangi unsurların Vakfın itibarını artırıcı veya azaltıcı yönde işlev gördüğünü de incelemeyi amaçladı. Bu amaç doğrultusunda görüşmelerden derlenen veriler bizlere Vakıf hakkındaki kanaatlerin büyük ölçüde birbirini tekrarladığını, dolayısıyla Tohum Otizm Vakfı'na dair hayli konsolide olmuş yaklaşımların bulunduğunu ortaya koyuyor. Yine de paydaşlar arasında belli farklılaşmaların olduğu da gözlemleniyor. Bu bölümde paydaşların Tohum Otizm Vakfı'na yönelik algı ve yaklaşımlarına ve aralarındaki farklılaşmalara dair değerlendirmeler sunuluyor.

Vakfın otizm alanında çalışan paydaş STK'lar ile aktif ilişki ve iş birliğini önemli ölçüde doğal üyesi olduğu Türkiye Otizm Meclisi üzerinden ve de T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Merkezi Finans ve İhale Birimi desteğiyle hayata geçirilen Türkiye Otizm Ağı Güçlendirme Projesi ile yürüttüğü görülüyor. Amacı Türkiye'de otizm konusunda çalışan STK'ların hem birbirleri ile hem de kamu yetkilileriyle iletişimini artırmak olan projenin özel hedefleri arasında otizm STK'larının savunuculuğunun ve kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ve Ulusal Otizm Eylem Planı (2016-2019) için sürdürülebilir bir izleme mekanizması oluşturulması yer alıyor.

Tohum Otizm Vakfı, tüm paydaşların algısında olumlu kavramlarla anılıyor.

Aşağıdaki kelime bulutu, “Tohum Otizm Vakfı dendiğinde aklınıza neler geliyor?” sorusuna verilen yanıtlardaki ifadelerden derlendi. Bu ifadelerin incelenmesi Vakıf hakkında olumlu çağrışımların öne çıktığını gösteriyor. Bu durum, birazdan sıralanacak olan itibarı azaltan unsurların varlığına rağmen son kertede Vakfın paydaşlardaki algısının olumlu olduğunu ortaya koyuyor.

Kelime bulutunda Vakfın yürüttüğü farkındalık çalışmalarına işaret eden yalnızca iki kavram bulunmaktadır: “Mavi Işık” ve “Farkındalık” kavramları. Bunun dışındaki profesyonel, akademik, sistematik, referans, nitelikli gibi pek çok kavramın aslında Vakfın okul odağındaki model geliştirme / uygulama / yaygınlaştırma hedefine ve çalışmalarına işaret eden kavramlar olduğu söylenebilir. Bu da paydaşların algı dünyasında Tohum Otizm Vakfı’nın bu işlevle daha fazla eş tutulduğu anlamına geliyor.

Tohum Otizm Vakfı dendiğinde ilk akla gelen kavramların olumlu olmasının yanında, paydaşların okulun ve Vakfın itibarına verdikleri puanların da 8'in altına düşmediğini görüyoruz. Okul ve Vakıf için verilen puanlarda özellikle otizmli öğrenci velilerinde ve okul çalışanlarında diğer paydaşlara göre bir farklılaşma mevcut.

Bu paydaşlarda okul için verilen puanların Vakıf için verilenlerden daha yüksek olduğu görülüyor. Bu durumun nedeni sorgulandığında bu paydaşlarda Vakıf ile temasın ve dolayısıyla Vakıf çalışmalarının bilinirliğinin düşük olduğu anlaşıyor. Yine de genel puanlamanın 8'in altına düşmemesi, Vakfa yönelik aşağıda değerlendirilecek olan eleştirilere rağmen otizm alanına katkılarının ve hedef kitleler üzerindeki etkilerinin göz ardı edilemeyecek veya eleştiriler tarafından gölgelenemeyecek kadar güçlü görüldüğüne işaret ediyor. Nitekim 8 ve 9 puan veren paydaşların da "daha yapılacak çok iş var" düşüncesinden ötürü puan kırıkları gözlemleniyor.

"Yani şöyle, dünyadaki her şeye hâkim değilim bu bir gerçek. Ama ülkemizde o kadar yok ki bu alanda yapılan bir şey, hani Tohum'un 10 almaması mümkün değil. Belki duygusal bir cevap vermiş oluyorum ama yaptıkları çalışma alanları sadece bir küçük alana sıkışmıyor. 360 derece yani bu işle, otizmle ilgili olabilecek herkese dokundukları için ve yapabilecekleri savunulabilir faaliyetleri olsun, eğitim olsun, bir okul açıp okulun yönetimi olsun, iş birlikleri geliştirme, politika yapımı bütün bunlara değdikleri için 10 puan."

(Özel Sektör Kuruluşu)

Öte yandan paydaşların gözünde Vakfın itibarını düşüren pek çok unsurun da bulunduğunu söylemek mümkün.

“

İtibarı azaltan unsurlar ile artıran unsurlar pek çok noktada örtüşüyor.

”

Tohum Otizm Vakfı'na algısal düzeyde atfedilen bir dizi özelliğin aynı anda hem bir övgü, hem de bir eleştiri haline gelebildiği görülüyor. Aşağıdaki şekilde yer alan itibarı azaltan ve artıran unsurların incelenmesinde, birbirine yakın olan ifadeler arasında bir geçişkenlik olduğu söylenebilir. Örneğin Vakıf bir yandan kurumsal olmasıyla övülürken, diğer yandan işletmecici mantığıyla çalıştığı düşünülüyor ve bu açıdan eleştirilebiliyor veya fazla ön planda olması bir eleştiri konusu olurken öncü olması ile övülebiliyor.

Elbette bu farklılaşmanın, farklı paydaşların Vakıf ile farklı temas ve iş birlikleri içerisinde olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Örneğin Vakfa fon desteği veren özel sektör temsilcisi için Vakfın mali tablolarının paylaşılıyor olması bir şeffaflık göstergesi iken okuldaki çocukların ebeveynleri için burs verme süreç ve kriterlerinin açık olmaması Vakfın yeterince şeffaf olmadığına dair bir eleştiri haline gelebiliyor. Öte yandan pek çok görüşmede paydaşların kendi içlerinde de aynı özelliklere hem olumlu, hem de olumsuz taraftan yaklaşılabildikleri görülüyor. Örneğin bir STK temsilcisi bir yandan Vakfı iletişim imkanlarını çok iyi kullanmakla överken, bir yandan da her zaman her yerde görünür olması, fazla ön planda olmasıyla eleştirebiliyor.

“

Paydaşların “eşitler arası bir ilişki” talebi mevcut.

”

Görüşmelerin genel bir değerlendirmesi bu aynı konuda hem övme, hem de yerme durumunun farklı paydaşlar için farklı nedenlerden kaynaklandığı gösteriyor. Sivil toplum kuruluşları için bu neden, Vakıf ile kurdukları temas ve iş birliklerinde “eşitler arası bir ilişki” içerisinde olduklarını hissedememeleri. Sivil toplum kuruluşları, kendi çalışmalarının katkılarının görünmez hale geldiğini düşünüyor ve bunun nedeninin Vakfın alandaki tek kurum gibi hareket etmesi olduğunu ifade ediyor.

“Tohum Otizm Vakfı’da düzgün işte kadrolar kurabiliyor, imkanları var, şusu var, busu var, birçok yerde büyük hizmetler üretebiliyor. Onun için 9 veriyorum zaten. Alıp da hani çok orada elit birtakım insanlara sadece bir şey verip sırf orada bırakmıyor. Bir proje hizmeti verdiği zaman o projeden insanlar faydalaniyor. Başkalarına yol gösteriyor. Ama nasıl diyelim sert üslupları var, orada başka ailelerin canını sıkın bir konu olduğunda çok rekabetçi olabiliyorlar. Öyle olmamalı, anneler, babalarız biz. Ben buranın başında bir iş kadını değilim, şuradan giren annenin kaderdaşım. Türkiye’nin bütün problemleri hepimizin, herkes yaşıyor bunu.”

(Sivil Toplum Kuruluşu - 2)

“Türkiye’deki otizm çalışmalarında ve otizmin bilinirliğinde çok ciddi bir yere sahip. O bir kere tartışılmaz. Ama tek değil, yani. Tohum dışında da çok ciddi emekler veren, Tohumdan daha eski, Otizmi Destekleme Vakfı mesela, çok daha eski. İlk Hamid İbrahim’in açılışını yapan ve sonradan devreden vakıf, yürütememiş, İlgi Otizm Derneği çok eski. Anadolu Otizm Vakfı daha sonra kuruldu. Yani tek değil.”

(Sivil Toplum Kuruluşu - 2)

“

Okul imkanlarına erişemeyen ailelerin, hayal kırıklığı hissiyle Vakıf hakkındaki olumsuz söylentileri benimsediği görülüyor.

”

Vakfın itibarını artıran ve azaltan unsurların örtüştüğü bir diğer grup da aileler. Okulun itibarının hayli yüksek olması, öte yandan sınırlı kapasite nedeniyle yalnızca çok az sayıda çocuğa destek olabilmesi, sistemin dışında kalan otizimli aileler için ciddi bir hayal kırıklığı olabiliyor. Burs alamayan ailelerin ve burssuz öğrenci ebeveynlerinin Vakıf hakkındaki olumsuz söylentileri tekrar ettikleri ve yaygınlaştırdıkları gözlemleniyor. Burs imkanından faydalanan ebeveynlerin Vakfa yönelik en olumlu yaklaşımlara sahip olması da olumsuz söylentilerin ana nedeninin bu hayal kırıklığı olduğu gözlemini doğruluyor. Bahsi geçen söylentilerin en öne çıkanları şöyle sıralanabilir:

- Şeffaf olmaması.
- Elitist olması.
- Yakın çevrelerindeki çocuklara eğitim vermesi.
- Çok para kazanması ve bunu otizimli çocuklar için harcamaması.
- Çocukları robotlaştırması.

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sosyal etki değerlendirme çalışması bulgularının ortaya koyduğu resim, Tohum Otizm Vakfı'nın etkilerini iki eksenle değerlendirmemizi sağlıyor.

Etkilerin gücü açısından bakıldığında en öne çıkan alanın Model Geliştirme ve Uygulama alanı olduğu görülüyor. Bu başlık altında Vakfın, okulda sunduğu bilimsel temelli ve uluslararası standartlardaki eğitim aracılığıyla hedeflerine büyük ölçüde ulaştığı ve hedef kitlesi olan otizmli öğrenciler ve aileler üzerinde güçlü etkiler doğurduğu görülüyor. Vakfın bu başlık altında kendini kanıtladığı gözlemleniyor. Öte yandan bu güçlü etkilerin ancak küçük bir hedef kitle üzerinde gözlemlenmesi, elde edilen etkilerin Vakfın genel amacı kapsamında daha az önemli bir yere sahip olmasına neden oluyor.

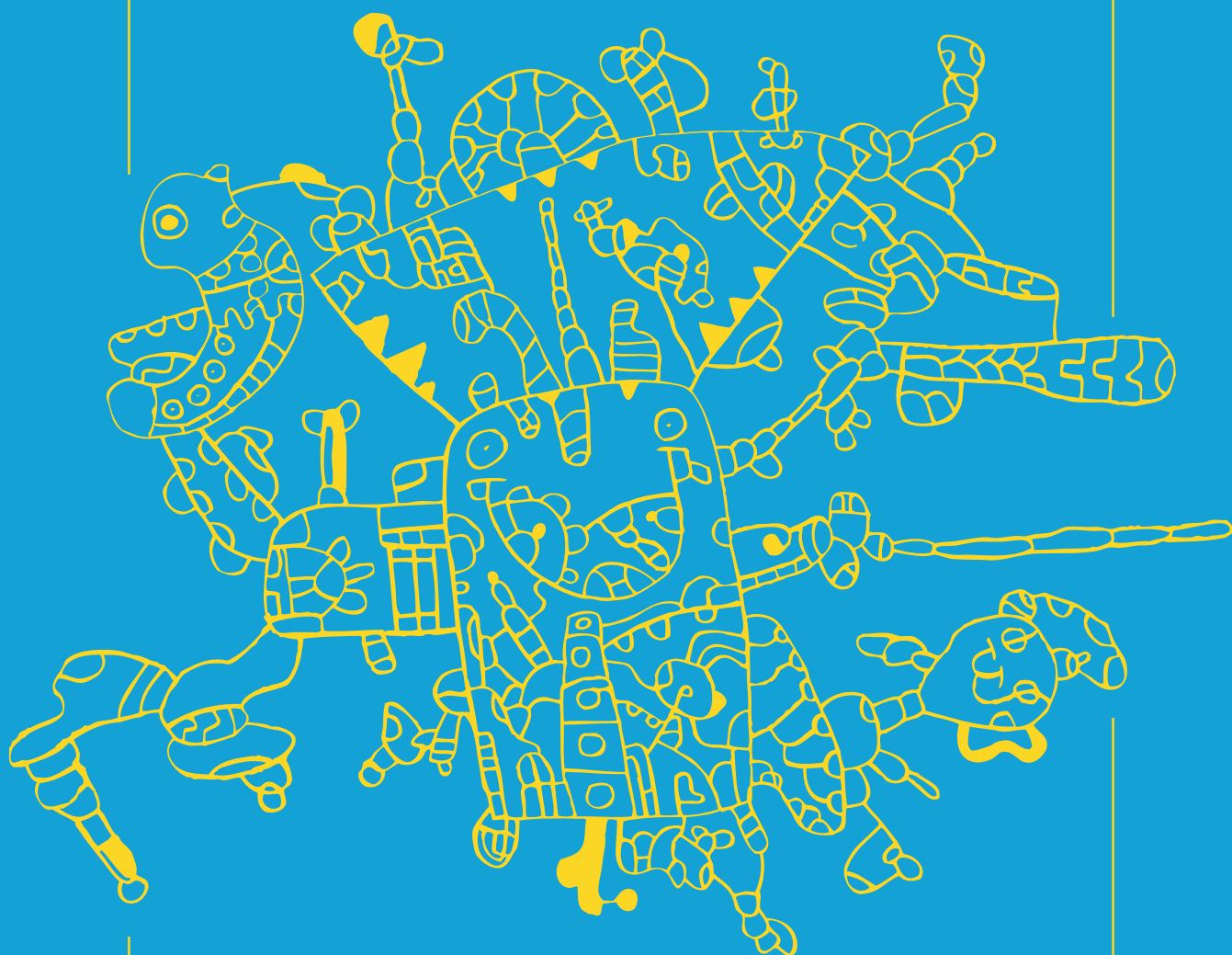
Etkilerin önemi açısından değerlendirildiğinde ise Modelin Yaygınlaştırılması, Farkındalık Oluşturma ve Savunuculuk başlıkları altında daha düşük, ancak Vakfın genel amacına sunduğu katkı açısından çok daha önemli etkiler gözlemleniyor. Eğitim alanındaki birikimin ve deneyimin farklı toplumsal kesimlere aktarılması, toplumda hayli düşük olan farkındalık düzeyinin artırılması, otizmin bilinirliğinin yaygınlaştırılması ve Otizm Eylem Planı gibi sembolik açıdan büyük önem taşıyan bir gelişmeye katkı sunulması, bu başlık altında öne çıkan etkileri oluşturuyor. Bu etkiler Vakfın önüne koyduğu hedefler açısından önem taşımakla birlikte, henüz kat edilmesi gereken uzun bir yolun olduğunu ve bunun için de alanda çalışma yürüten sivil toplum kuruluşlarının iş birliğine ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor.

Çalışmanın başında sunulan tablonun gösterdiği “Hedeflenen Sonuçlar” başlıklarında hangi etkilerin öne çıktığını ve nasıl gelişim alanlarının tahayyül edilebileceğini gösteren tablo, bir sonraki sayfada sunuluyor.

HEDEFLenen SONUÇLAR	ÖNE ÇIKAN ETKİLER	GELİŞİM ALANLARI
Otizm Spektrum Bozukluğu konusunda bilinçli bir kamuoyunun oluşturulması.	Toplumda otizmli duyanların, nedenlerini ve belirtilerini bilenlerin oranının artması.	
	Yürütülen projeler yoluyla otizmli çocuklarla farklı kesimlerden çocuklar arasında eşit temasa dayalı ilişkilerin gelişmesi, otizmli çocukların akranları arasında farkındalığın oluşması.	
	Otizmli çocukların ebeveynlerinin toplum içerisindeki deneyimlerinde pozitif yönlü değişimler gerçekleşmesi.	• Mevcut çalışmaların devam ettirilmesi, ailelerin en çok sorun yaşadığı karma eğitim karışıklığı ve doğru bilinen yanlışlar konusunda yoğun çalışmaların yapılması.
Başta öğretmenler olmak üzere toplumun farklı kesimlerinde otizmli çocuklara yönelik ayrımcılığın önlenmesi ve hak temelli yaklaşıma dair farkındalığın yaygınlaştırılması.	Otizm alanında çalışmamakla beraber, farklı uzmanlıkları nedeniyle Tohum Otizm Vakfı ile iş birliği yapan paydaşların kendilerinde de otizm farkındalığının oluşması / güçlenmesi.	• Çalışmaların etkilerini yaygınlaştırmak amacıyla farklı toplumsal kesimlere ulaşmak için yeni paydaşlarla iş birlikleri kurulması.
	Projelere katılan öğretmenlerde otizm farkındalığının artması, otizm konusunda doğru bilinen yanlışların fark edilmesi.	
	Projelere katılan öğretmenlerin başta otizmli çocuklar olmak üzere sınıflarındaki tüm farklılıkları kapsayan bir eğitim yaklaşımını benimsemeleri.	• Diğer sivil toplum kuruluşları ile yürütülecek kolektif çalışmalar yoluyla farkındalık oluşturma görevini üstlenmesi için kamu kurumları, politika yapımcıları ve siyasileri hedefleyen savunuculuk faaliyetlerine ağırlık verilmesi.
Tarama, ayrıntılı değerlendirme ve tanılama süreçlerinin dünya standartlarına getirilmesi ve ülke çapında yaygınlaştırılması.	Otizmin, projelere katılan sağlık uzmanları, öğretmenler ve ebeveynler tarafından bilinirliğinin artması yoluyla tanılamaya dönük farkındalığın güçlenmesi.	

HEDEFLenen SONUÇLAR	ÖNE ÇIKAN ETKİLER	GELİŞİM ALANLARI
PCDI (Princeton Child Development Institute) programlarının Tohum Otizm Vakfı Okulu'nda uygulamaya konularak Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların eğitiminde bilimsel temelli ve etkin bir modelin geliştirilmesi.	Otizmlı öğrencilerde bir dizi gelişimsel kazanımın hızlıca gerçekleşmesi. Programların çocukların özgün ihtiyaçlarına göre farklılaştırılarak planlanması yoluyla her çocuğun kendi gelişim alanlarında ilerleyebilmesinin sağlanması, eğitimde verimsizlik ve zaman kaybının önlenmesi. Öğrencilerin özgün eğitime katılabilmelerini sağlayacak kazanımlar edinmeleri. Öğrencilerin davranış odaklı eğitim yoluyla toplum içerisinde daha güvende olabilmeleri.	Okulda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin aidiyet duygularının güçlendirilmesini hedefleyen çalışmalar yürütülmesi
Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların ve ailelerinin bilgi ve destek gereksinimlerinin karşılanması.	Ailelerin otizm ile başa çıkma kapasitelerinin artması, Okul dışında da çocuklarının eğitimlerini destekleyecek bilgi ve beceri donanımına sahip olmaları. Öğrencilerin Okuldaki öğretmenleri ile özgün eğitimdeki öğretmenleri arasında kurulan ilişkiler yoluyla gelişimlerinin bütüncül bir biçimde takip edilmesi. Otizmlı çocukların davranışlarındaki değişimler sayesinde ebeveynlerin çocuklarından bağımsızlaşabilmeleri, kendilerine zaman ayırbilmeleri. Okul ve çevresinde ebeveynler arasında ve ebeveyn öğretmen arasında kurulan ilişkilerin ebeveynler için bir terapi etkisi yaratması ve üzerlerindeki psikolojik yükün kalkmasına yardımcı olması. Ebeveynlerin çocuklarının haklarını öğrenmeleri ve otizm alanında birer savunucu haline gelmeleri.	Ebeveynlerin tanışma, sosyalleşme ve deneyim paylaşımı imkanlarının Tohum Otizm Vakfı eliyle sağlanması yoluyla Vakfın aileler üzerindeki özgün etkilerinin artırılması

HEDEFLenen SONUÇLAR	ÖNE ÇIKAN ETKİLER	GELİŞİM ALANLARI
Otizm Spektrum Bozukluğu konusunda eğitim vermek üzere eğitimci kadrolarının yetiştirilmesi.	Öğrencilerde hızlı sonuçlar alınmasını sağlayan ve bu sonuçları sistemli bir biçimde takip eden bir eğitim modeli içerisinde çalışan özel eğitim öğretmenlerinin mesleklerindeki özgüven ve yeterlilik duygularının güçlenmesi.	Okulda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin aidiyet duygularının güçlendirilmesini hedefleyen çalışmalar yürütülmesi.
Otizmli çocukların meslek edinme, bağımsız yaşam ve sosyal yaşam imkanlarının geliştirilmesi ve desteklenmesi.	Öğrencilerin edindikleri beceriler ve davranışlarını kontrol edebilmeleri sayesinde toplum içerisinde daha güvende olabilmeleri ve ailelerinden bağımsız hareket edebilmeleri.	Okulda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin aidiyet duygularının güçlendirilmesini hedefleyen çalışmalar yürütülmesi.
Okulda geliştirilen modeli temel alan eğitimlerin ülke genelinde yaygınlaştırılması.	Okul imkanlarından faydalanamayan kesimlere bilimsel temelli eğitimler, rehberlik faaliyetleri ve materyal desteklerinin ulaştırılması. Okulda yetiştirilen özel eğitim öğretmenlerinin, öğrendikleri beceri ve yaklaşımları gittikleri diğer kurumlara taşımaları. Okullardaki özel eğitim sınıflarına sağlanan materyal desteği yoluyla otizmli öğrencilerin derse katılımlarının ve okula devamlılığının artması.	Otizmli çocukların eğitimi alanında model geliştirme sürecinde edinilen deneyimin bu modelin daha etkin bir biçimde yaygınlaştırılmasında kullanılması ve bu sorumluluğun üstlenilmesi.
HEDEFLenen SONUÇLAR	ÖNE ÇIKAN ETKİLER	GELİŞİM ALANLARI
Savunu çalışmaları ile yasal düzenlemelerin ve politikaların iyileştirilmesi.	Tohum Otizm Vakfı'nın da içerisinde yer aldığı sivil toplum iş birliğinin en önemli ürünleri olarak Türkiye Otizm Meclisi'nin kurulması ve Otizm Eylem Planı'nın kabulü. Tohum Otizm Vakfı'nın tüm kurumlarla diyaloga açık tutumu yoluyla savunuculuk alanında kendi özgün katkısını sunması. Kamu kurumlarında oluşan, farklı engellilik halleri için farklı düzenlemelerin yapılması gerekliliğine ilişkin farkındalığın, diğer engel grupları için yapılabilecek düzenlemelerin de önünü açması.	- Otizm Eylem Planı içeriğinin hayata geçirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması, politikaların üretilmesi ve takibinin yapılması. - Alanda çalışan diğer sivil toplum kuruluşları ile eşitliği esas alan bir diyalog ve iş birliği ortamının sürdürülebilir kılınması.

Raporu Hazırlayan
Yaşama Dair Vakıf

   | **tohumotizm**

Merkez Mahallesi Siracevizler Caddesi Zülfikarlar İş Hanı No:27 Kat:3 Şişli – İstanbul | 0212 244 75 00

www.tohumotizm.org.tr